

1.01 Izvirni znanstveni članek

IZ ARHIVSKIH FONDOV IN ZBIRK
FROM THE ARCHIVAL FILES AND COLLECTIONS

UDK 930.253:347.235(497.4)"1539/1871"

347.235(497.4):929.52Semenič

Prejeto: 29. 9. 2017

Imenjska knjiga za Kranjsko Plemiška rodbina Semenič v imenjski knjigi

LIDIJA SLANA

upokojena univ. dipl. oec.

Brilejeva ulica 6, SI-1000 Ljubljana

e-pošta: slanalidija@gmail.com

Izvleček

V Arhivu Republike Slovenije se nahaja zanimiv fond z nazivom SI AS 173 Imenjska knjiga za Kranjsko (1539–1871). Fond vsebuje 25 knjig, v katerih so vpisani v denarju izraženi dohodki – imenjske rente lastnikov imenj na Kranjskem, sprva le od denarnih in naturalnih dajatev podložnikov, po davčni rektifikaciji v letu 1747 pa tudi od pristav oziroma dominikalnih imenj. Podatki iz imenjskih knjig so imeli izključno davčni namen. Zaradi vpisov lastnikov imenj je bila po davčni rektifikaciji imenjska knjiga tudi dobrodošla podlaga za pripravo deželne deske, z uveljavitvijo zemljiške knjige pa je izgubila svoj pomen in je bila leta 1871 ukinjena. V drugem delu prispevka so na konkretnih primerih zapisov v imenjskih knjigah predstavljeni nekateri člani plemiške rodbine Semeničev, ki se je v Beli krajini pojavila v 14. stoletju, se konec 16. stoletja naselila tudi na Dolenjskem in izumrla v drugi polovici 18. stoletja.

Abstract

THE PROPERTY BOOK FOR CARNIOLA
NOBLE FAMILY SEMENIČ IN THE PROPERTY BOOK

An interesting archival fond is to be found in the Archives of the Republic of Slovenia. It is named SI AS 173 The property book for Carniola (1539–1871). The fond contains 25 books, where property income of the property owners in Carniola expressed in monetary form is entered. These property incomes initially arose only from the payments in money and contributions in kind, and after tax rectification in 1747 also from dominical lands. The data from the property books were for purely tax purposes. Since land proprietors were entered in property books, the latter became a welcome basis for establishing a land board after the tax rectification, however, with the implementation of a land register land board lost all significance and was abolished in 1871. In the second part of this article, certain members of the noble family Semenič who appeared in Bela krajina in the 14th century are presented through concrete examples of entries in property books.

Ključne besede:

imenje, imenjska renta, imenjski davek, imenjska knjiga za Kranjsko, davčna rektifikacija, deželna deska, zemljiška knjiga, plemiška rodbina Semenič, Bela krajina, Dolenjska

Key-words:

property, property income, property tax, property book for Carniola, tax rectification, land board, land register, noble family Semenič, Bela krajina (White Carniola), Lower Carniola

I. del – Imenjska knjiga za Kranjsko in njen pomen

Privilegijsko pravo plemstva na Kranjskem

Dežela Kranjska, ki je prvotno obsegala današnje pokrajine Gorenjsko, del Dolenjske, Notranjsko in dele Primorske, je leta 1335 pripadla habsburškim deželnim deželam.¹ Deželni knezi Habsburžani so si v naslednjih letih postopoma pridobili še druge dele ozemlja v smeri proti Jadranu in jih priključili h Kranjski, ki je v letu 1364 postala vojvodina.² V letu 1374 so po izumrtju istrske veje goriško - tirolskih grofov na podlagi dedne pogodbe pridobili poleg istrske grofije še Belo krajino s preostalim delom Dolenjske, imenovano grofija v Marki in Metliki. Obe grofiji sta imeli do sredine 16. stoletja lastno deželno pravo, glavarja in ograjno sodišče, v letu 1593 pa sta bili s skupno potrditvijo *privilegijev* v eni listini tudi formalno priključeni k vojvodini Kranjski.³

Osnovna sestavna elementa dežele sta bila *deželno pravo (landesrecht)* kot del svetovnega reda, obsegajoče v deželi veljavne običaje, in *deželni gospod* oziroma *deželni knez (landesfürst)*, ki je bil zavezan k zaščiti reda in pravnih običajev. Posebna vrsta deželnega prava je bilo *privilegijsko pravo*, ki je nastalo pri oblikovanju kasnejših notranjeavstrijskih dežel in pravno poenotenega plemiškega stanu.⁴ Grofija v Marki in Metliki je dobila tak privilegij v letu 1365 še pod goriškimi grofi, Kranjska pa v letu 1338 pod Habsburžani. Običajno je vsak nov deželni knez ob nastopu vladavine in poklonitvi plemstva slovesno potrdil njegove privilegije.⁵

Podeljeni deželni privilegiji in njihove nadaljnje potrditve v obliki deželnih ročinov (*handfeste*), ki so poenotili deželno sodstvo in fevdno pravne, dedno-pravne in premoženjske pravice ter obveznosti plemstva, so pospešili integracijo plemstva v enotno korporacijo in omogočili nastanek *deželnih stanov* – tretjega sestavnega elementa dežele. Deželni stanovi (*landstände*) so na vsakokratnem zasedanju v deželnem zboru na pisni predlog deželnega kneza obravnavali njegove zahteve glede vojaških zadev in davkov. Člani deželnih stanov so bili predstavniki višje duhovščine, plemiči s pridobljenim statusom deželana pod posebnimi pogoji, ki so zahtevali pripadnost osebe plemiškem stanu in določeno premoženje oziroma *imenje* v deželi, ter deželnoknežja mesta in trgi.⁶

Eno pomembnejših določil deželnega privilegija je bilo določilo o obveznosti plemstva v zvezi z vojaško obrambo dežele, iz česar je izhajala njegova *davčna prostost*. Iz davčne obveznosti je bil izločen plemič kot oseba in njegovo premoženje, ki je zajemalo vsa njegova zemljišča, gospodstva in podložnike.⁷

Deželni davčni sistem

V deželi so davke razpisovali in pobirali deželni knez in deželni stanovi. Med pomembne dejavnosti deželnih stanov so sodile vojaške in davčne odobritve.

Neposredne denarne davke za vojaške potrebe in delovanje dvora je deželni knez sprva pobiral od svojih komornih posesti v deželi, s prodajo ali zastavo gospodstev in regalnih pravic, s posojili, devalvacijo denarja ipd., kar pa že ob koncu 14. stoletja ni več zadostovalo za pokritje vseh stroškov. Poglavitni

¹ Nared: *Dežela*, str. 60.

² Nared: *Dežela*, str. 72–80.

³ Nared: *Privilegijsko*, str. 525–527.

⁴ Nared: *Dežela*, str. 57; Nared: *Privilegijsko*, str. 517.

⁵ Vilfan: *Pravna*, str. 200–205.

⁶ Nared: *Dežela*, str. 118–172; Kočvar: *Identiteta*, str. 65.

⁷ Nared: *Dežela*, str. 262; Vilfan: *Pravna*, str. 310, 311.

vzrok za to je bila, poleg zapravljivosti dvora in vojaških pustolovščin Habsburžanov, povečana potreba po denarju ob spreminjanju pretežno naturalnega v denarno gospodarstvo ob koncu srednjega veka. Zato so v tem času postali zelo pomembni *izredni deželni davki*, ki jih je deželni knez pod plaščem pomoči (*hilfgelt*) lahko pobiral ob deželni stiski (*Landesnot*) ali iz drugih razlogov. Tudi te davke je deželni knez sprva pridobival iz svojega komornega premoženja, od prelatov pod njegovim odvetništvom, od deželnoknežjih mest in trgov, komornih podložnikov in Židov.⁸

Že zelo zgodaj se je uveljavilo posebno zbiranje denarnih sredstev za po- ročna darila vladarjev, dote za princese (npr. leta 1446 ob poroki princese Kata- rine), povitezenje princa, zbiranje odkupnin (na primer za deželane, ki so bili v turškem ujetništvu) ipd.⁹

Proti koncu 15. stoletja so se nesorazmerno povečali stroški zaradi obrambe pred Turkom, zaradi plačila najemniškim vojakom v habsburških spo- padih na tujem in zaradi reorganizacije državne uprave, zato so se začeli pobi- rati izredni deželni davki tudi od plemstva. Plemiči sicer niso bili dolžni nuditi vladarju finančne pomoči, saj so bili zaradi vojaškoobrambne službe te formal- no oproščeni, zato so svoje sodelovanje in na videz dobrovoljno privolitev po- skušali izkoristiti za pridobitev določenih protiuslug. V začetku so bile davčne odobritve občasne, od konca 15. stoletja pa so zaradi vedno večje denarne stiske deželnega kneza praktično postale redne in so se ponavljale vsako leto.¹⁰

Deželni knez je dobil odobritev svojega predloga o izrednih davkih na de- želnem zboru, nato je z zaščitnim pismom, ki je vsebovalo namen in višino vo- jaške oziroma davčne odobritve, potrdil njeno vsakokratno formalno izrednost in enkratnost. Deželni stanovi pa so pogosto zavlačevali odobritev, ker so imeli glede predlogov deželnega kneza tudi svoje lastne interese in pot do odobritve ni bila vedno enostavna.¹¹

Posredni denarni davki, ki so pripadali deželnemu knezu, so bili mitnine, mostnine, nabitki od trgovskega prometa skozi večja mesta ipd.¹²

Davek na imenje

Ob koncu 15. stoletja se je uveljavil davek od prihodkov zemljiškega go- spostva – *davek na imenje* oziroma *imenjski davek* (*Gültensteuer*). Nemška be- seda *Gült* (*Gilt*, *Gult*) v slovenščini na splošno pomeni zemljiško gospostvo ozi- roma imenje, prvotno pa je verjetno pomenila denar. V zvezi z davki pa *Gült* (*Gilt*, *Herrengült*) pomeni *imenjsko rento*, to je v denarju izraženo vrednost vseh donosov zemljiškega gospostva, predvsem dohodkov iz naturalnih in denarnih dajatev podložnikov. Imenjska renta je že sredi 15. stoletja nekajkrat veljala za osnovo vojaške in davčne obveznosti, na prelomu stoletja pa je postala ključ za bodoče odobritve zahtev deželnega kneza.¹³ Na imenjski davčni osnovi, ki je bila seštevek imenjskih rent za vso deželo, so od tedaj na deželnih zborih določali v številu oklepnih konj (*Rüstpferde*) izraženo osebno vojaško obveznost, deželni davek za organizacijo splošne obrambe ter deželni davek za osebne in upravne potrebe deželnega kneza.¹⁴

⁸ Nared: *Dežela*, str. 116, 262; Vilfan: *Pravna*, str. 311, 312; Vilfan: *Uvod*, str. 91.

⁹ Nared: *Dežela*, 262.

¹⁰ Nared: *Dežela*, str. 263; Vilfan: *Pravna*, str. 312, 313.

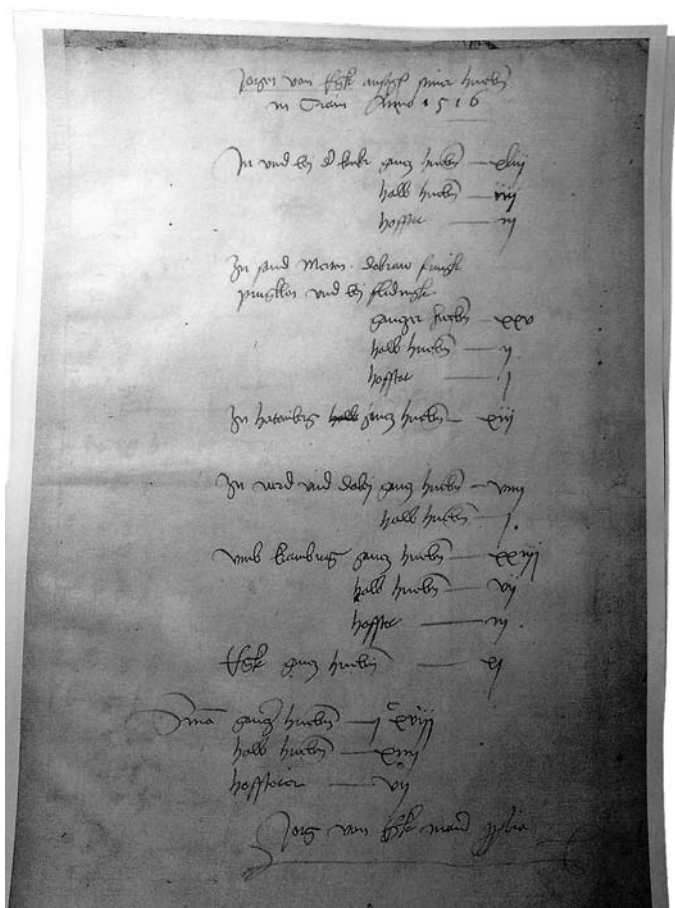
¹¹ Nared: *Dežela*, str. 265, 266.

¹² Vilfan: *Pravna*, str. 323.

¹³ Nared: *Dežela*, str. 267; Vilfan: *Pravna*, str. 313; Vilfan: *Uvod*, str. 92.

Po ključu imenjske rente so si v letu 1495 koroški in štajerski deželni stanovi razdelili znesek izrednega davka za izgon Židov.

¹⁴ Nared: *Dežela*, str. 265; Vilfan: *Pravna*, str. 314.

Davčna napoved Jurija Egkha za njegovo imenje na Kranjskem iz leta 1516.

Vir: SI AS 1074/58 – Priročni urbar posesti Janeza Jožefa in Franca Jožefa Egkha - Hungerspacha (1516–1553), str. 119–121.

Davek na imenje oziroma imenjski davek (*Gültensteuer*) je bil določen na osnovi imenjske rente.

Pobiral se je od naturalnih in denarnih dajatev podložnikov, od dohodkov mest in trgov ter od dohodkov cerkvenih ustanov. Denarne dajatve podložnikov so se imenovale »suha renta« (*trockene Gült*), njihove naturalne dajatve pa so bile po posebnem ceniku spremenjene v denar.¹⁵ Donosi dominikalne oziroma pridvarne zemlje na pristavah niso bili osnova za izračun davka na imenje vse do davčnih reform Marije Terezije sredi 18. stoletja.¹⁶

Imenjska knjiga, odmera davka na imenje in plačilo davka

Prvotno je vsak zemljiški gospod sam na podlagi zapisov v urbarjih ugotavljal svoje do-nose in si določil npr. odmero oklepnih konj na funt rente. Pozneje je moral izračunane zneske prijaviti deželnemu knjigovodji (*Landesbuchhalter*), vložil je torej *davčno napoved (Anlag, Einlag - vložek)*. Sprva je bilo treba za vsako vojaško ali davčno odobritev vložiti novo napoved, okrog leta 1500 pa je zapisana višina davčnih napovedi postala več ali manj stalna in so jo uporabili tudi v naslednjih letih.¹⁷

Davčne napovedi na osnovi imenjske rente so se vodile po posameznih gospodstvih v prejemnem uradu deželnih stanov v posebnih registrih, imenovanih *imenjske knjige* (prvotno *Landbuch*, nato *Gültbuch*). Imenjska knjiga je sestavljala davčni kataster za odmero davka na imenje in je bila prvi davčni kataster pri nas.¹⁸ Nadzor nad vodenjem imenjske knjige so izvajali deželni poverjeniki (*Verordnete*). Zneski so se vpisovali v funtih, kasneje v goldinarjih.¹⁹ Sprva

¹⁵ Ogrin: *Nekaj*, str. 35.

Primer: 1 mernik rži (30,5 l) = 2 krajcarja ½ denariča, 1 kopun = 1 krajcar, 10 jajc = 1 denarič.

¹⁶ Vilfan: *Pravna*, str. 314, 370.

¹⁷ Vilfan: *Pravna*, str. 314, 315; Polec: *Svobodniki*, str. 17, 18; Vilfan: *Uvod*, str. 93.

¹⁸ Nared: *Dežela*, str. 268; Vilfan: *Pravna*, str. 315; Vilfan: *Uvod*, str. 93.

¹⁹ Mihelič: *Po sledih*, str. 317; Vilfan: *Pravna*, str. 307, 314; Ogrin: *Nekaj*, str. 36.

Cesar Maksimiljan I. je v letih 1510/11 uvedel nov, enoten valutarni sistem za svoje dežele. Tečaj dunajskega funta denaričev (1 funt = 240 denaričev) je bil enak tečaju renskega goldinarja (1 goldinar = 60 krajcarjev = 240 denaričev), ki je bil v obtoku na Tirolskem. Funt je imel 8 šilingov po 30 pfenigov, skupaj 240 denaričev in je bil torej enak goldinarju, ki je imel 60 krajcarjev po 4 denariče, torej tudi 240 denaričev.

so knjige vsebovale skupni znesek napovedi za vsako gospostvo posebej, kasneje so bile navedbe izčrpnije. Sistem vpisovanja je slonel na razdelitvi gospostev na četrti,²⁰ v okviru vsake četrti pa so bila gospostva razporejena po stanovski hierarhiji. Ob prvem vpisu in nadaljnjih spremembah, na primer lastništva, o odsvojitvi, pridobitvi, zvečanju ali zmanjšanju imenjske rente, je bilo treba vse podatke javiti prejemnemu uradu in predložiti ustrezno dokumentacijo. Vpis se je izvršil na podlagi predloženih listin, na pisno prošnjo ali po odredbi stanovskega odbora, redkeje pa tudi na podlagi dvostranskih ustnih pogodb ob navzočnosti obeh strank.²¹ Seveda ni treba posebej poudarjati, da so bili ti vpisi iz različnih razlogov (malomarnost, utaja) dostikrat nedosledni in pomanjkljivi, nekatera imenja, tako imenovana zamolčana imenja (*verschwiegene Gülden*), v imenjsko knjigo sploh niso bila vpisana.²²

Davek se je sprva praviloma oblikoval v ulomku od napovedane osnove, v začetku od 33 do 50 odstotkov. Ob zmanjševanju kupne moči denarja in prevalitve imenjskega davka na podložnike je dejanska vrednost imenjske rente precej presegala prvotno cenitev imenja, zato je odmerjeni davek lahko večkratno presegel napovedano osnovo.²³

Davke so stanovski organi pobirali od gospostev, ta pa so pobirala davek neposredno od podložnikov in nanje prevalila precej več, kot bi smela. Plačevanje davka zemljiškemu gospodu, poleg tega pa še deželnega davka, je bil tudi eden od vzrokov za kmečki upor v letu 1515.²⁴

V formalni odobritvi deželnega zbora je bil poleg višine in namena zneska imenjskega davka določen tudi *rok* za predajo denarja pooblaščenec deželnega kneza. Plačilo se je lahko izvršilo v več obrokih. Znesek davka za posameznega zavezanca so na podlagi njegove imenjske rente izračunali pooblaščeni prejemniki (*einnehmer*) v prejemniškem uradu deželnih stanov, ki so morali od zavezanca tudi pobrati denar in mu izročiti ustrezno pobotnico. Davek od kamestralnih posestev so predali deželnemu vicedomu, davek od privatnih gospostev pa deželnemu glavarju. Nazadnje je za prejeti denar izstavil pobotnico še končni prejemnik – deželni knez. Če deželan ni mogel oziroma ni bil pripravljen pravočasno plačati svojega deleža obveznosti, so ga lahko sodeželani prisilili k plačilu oziroma mu zarubili del premoženja, vendar o rubežih ni zanesljivih dokazov. Ogromni davčni zaostanki pri nekaterih gospostvih kažejo na to, da izvršb niso resno izvajali. Izterjava davka je bila stalen problem.²⁵

Deželni davek na imenje v habsburških dednih deželah

Vsota davkov, pobranih od posameznih zemljiških gospostev in deželnoknežjih mest, je sestavljala tako imenovani deželni davek. Ta je bil določen na osnovi ocenitve vseh imenj v deželi, osnova pa se je po deželah razlikovala. Odposlanci deželnih zborov vseh avstrijskih dežel so se na zahtevo kralja Ferdinanda, zaradi uskladitve osnove za določitev deželnega zemljiškega davka, sestali na deželnem zboru v Pragi konec leta 1541 in se v januarju 1542 dogo-

²⁰ Vilfan: *Pravna*, str. 211.

Proti koncu srednjega veka so bile dežele razdeljene na četrti (*Viertel*), ki so bile ustanovljene izključno v namene deželne obrambe. Obsegale so verjetno po več deželskih sodišč ali far. Četrti so bile okrožja le za davčno evidenco v zvezi z deželno obrambo, drugega upravnega pomena niso imele. Vodili so jih četrtni glavarji. Za Kranjsko ta sistem ni bil v veljavi, razdelitev v nekaterih starih knjigah posebej omenja le imenja na Krasu in v Istri.

²¹ Kačičnik Gabrič: *Imenjska knjiga*, str. 312.

²² Vilfan: *Pravna*, str. 315.

²³ Vilfan: *Pravna*, str. 315; Ogrin: *Nekaj*, str. 36.

²⁴ Vilfan: *Pravna*, str. 315; Nared: *Dežela*, str. 269.

²⁵ Nared: *Dežela*, str. 268, 269; Vilfan: *Pravna*, str. 315.

vorili, naj za osnovo obvelja vrednost poslopij in podložniških zemljišč. Za pet avstrijskih dežel (obe Avstriji, Štajerska, Koroška, Kranjska in grofija Goriška) je bila to novost, ki je pomenila precejšnjo spremembo, zato so si izgovorile pravico, da določijo osnovo na kakšen drug, že uveljavljen način. Še istega leta so se v decembru te dežele na Dunaju odločile za njim ustrežnejšo osnovo, ki je pomenila vrednost stalnih denarnih in naravnih podložniških dajatev zemljiškemu gospodu, izraženih v desetinah, gorninah, zakupninah in dohodkih iz presežkov donosa od mlinov preko domače potrebe. Obdavčeni so bili vinogradi, ki so jih zemljiški gospodje obdelovali v svoji režiji, iz obdavčitve pa so bili izvzete pristave in vsa zemljišča, od katerih niso prejeli dajatev, ter ribji ulov. Določeno je bilo, da se od »suhe rente« upoštevata dve tretjini zneska, za naravne dajatve pa enoten nizek cenik oziroma tarifa (*Herrenanschlag*).²⁶ Seveda je bila pravilnost in popolnost ocenitve donosov odvisna od vestnosti posameznega zemljiškega lastnika.

Že v letu 1518 je bilo po posameznih deželah Notranje Avstrije ocenjeno celotno gosposko imenje za vojaške potrebe. Na Kranjskem je bilo zaokroženo na 28.000 funtov, na Koroškem na 36.000 funtov in na Štajerskem na 70.000 funtov. Te ocenitve so vse 16. stoletje predstavljale podlago za določitev števila konjenice v posameznih deželah.²⁷

Zaradi pogosto pomanjkljivih napovedi posameznih zemljiških lastnikov so že v letu 1544 v Brucku na Muri predstavniki vseh petih dežel izvedli ponovno ocenitev gosposkih imenj (*Gültschätzung*). Štajerska je izkazala za 72.248 funtov, Koroška za 34.824 funtov, Kranjska za 22.000 funtov, Goriška za 5.632 funtov, skupaj za 154.704 funtov imenj. Že naslednje leto so zasedali deželni zastopniki na Dunaju od 7. 12. 1545 do 11. 1. 1546, ker je deželni knez zahteval potrditev 500.000 funtov za vojno pomoč. Dežele Notranje Avstrije so odobrile 134.000 funtov, kar je bil malo nižji znesek, kot je bil določen v Brucku, zato so zneske imenj zaokrožili. Tako je pripadlo Štajerski 72.000 funtov, Koroški 34.000 funtov, Kranjski 22.000²⁸ funtov in Goriški 6000 funtov. Po tem ključu so te dežele tudi še naprej delile med seboj odobrene davke vse do sredine 18. stoletja, in sicer v višini dva in polkratne davčne naklade. Od tega so podložniki plačevali dvakratno, zemljiški gospodje pa iz svojega le polovico.²⁹

Imenjska knjiga po davčni rektifikaciji v letu 1747

V letih od 1747 do 1757 je cesarica Marija Terezija uvedla spremembo davčnega sistema – davčno rektifikacijo (izboljšavo), kar je vplivalo tudi na sestavo imenjske knjige.³⁰ Za Kranjsko je urejal rektifikacijo in sestavo katastra³¹ patent z dne 12. 8. 1747. Glavni namen davčne rektifikacije je bila obdavčitev doslej neredno in nezadostno obdavčenega plemstva ter ločena obdavčitev zemljišč in dohodkov gosposke, mest in podložnikov. Pomembna je bila delitev na dominikalni in rustikalni kataster z različnima postopkoma ocenitve posesti in dohodkov. Zemljiški gospodje so namreč v prejšnjih stoletjih zaradi neobdavčenih pristav pritegnili veliko kmečkih zemljišč med pristave, da so bile neobdavčene, jih nato razdelili kmetom in sami pobirali dajatve, kajti zemljišče je

²⁶ Polec: Svobodniki, str. 17–19.

²⁷ Vilfan: *Pravna*, str. 321; Simoniti: *Vojaška*, str. 76.

²⁸ Polec: Svobodniki, str. 19.

Zaradi pobiranja dva- in polkratne davčne naklade so na Kranjskem v bistvu vsako leto zbrali po 55.000 funtov davka.

²⁹ Ogrin: *Nekaj*, str. 36; Polec: Svobodniki, str. 19, 20.

³⁰ Polec: Svobodniki, str. 29.

³¹ SI AS 174, Terezijanski kataster za Kranjsko, 1747–1805.

še veljalo za dominikalno.³² Zadnja revizija podložnih zemljišč, ki so bila pritegnjena k pristavam, je bila izvršena v letu 1618, ravno pred sestavo nove (pete) imenjske knjige, zato je bilo v rektifikacijskem patentu določeno, da veljajo za izdelavo nove imenjske knjige podatki iz imenjske knjige za leto 1619.³³

Imenjska knjiga je bila po novem razdeljena po treh okrožjih (*Oberkrain* – Gorenjska, *Unterkrain* – Dolenjska in *Innerkrain* – Notranjska), znotraj okrožij pa po hierarhiji stanov. Za to opravilo so bile ustanovljene posebne nadzorne komisije. Trajalo je več kot deset let, da je bila nova imenjska knjiga končno postavljena, v tem času se je njena vloga že začela spreminjati. Čeprav sestavljena s čisto drugim namenom – zapisu imenjske rente zaradi obdavčitve, je zaradi dragocenih podatkov o lastništvu posesti in imenj, ki jih je vsebovala, imenjska knjiga postala tudi osnova za izdelavo *deželne deske*.³⁴

Deželna deska (*Landtafel*),³⁵ ki je bila na Kranjskem dejansko uveljavljena v letu 1759, je v nasprotju z imenjsko *davčno* knjigo utemeljevala *lastninsko pravico* in hkrati *druge stvarne pravice* na nepremičninah. Njen namen je bil zagotavljanje varnosti pri pravnih poslih v zvezi z nepremičninami, to je nakupi, zastavami, darili ipd. Kot javna knjiga je bila uvedena samo za gospodstva in posesti, zajete v imenjski knjigi, ter za hiše v rokah deželanov. V deželno desko so se vpisovale vse listine, pogodbe, testamenti, poročna pisma, darovnice ipd. ter vse spremembe in bremena, ki so se nanašali na določeno posest.³⁶ Iz imenjske knjige so se po določenih uvajalnega patenta za deželno desko na Kranjskem v deželno desko prepisala gospodstva, posestva in imenja (*Herrschaften, Güter und Gülten*) ter davka proste hiše (*Frey-Häuser*) deželanov v mestih in trgih.³⁷

Urad deželne deske (*Landtafelamt*) za Kranjsko, ki je bil od leta 1756 pri deželnih stanovih v Ljubljani, se je v letu 1759 preselil na deželno sodišče, kamor so bile prenesene tudi vse »stare« imenjske knjige, sestavljene pred rektifikacijo. Nova imenjska knjiga je bila sestavljena po novih pravilih, ki jih je pripravila rektifikacijska komisija in jih 1. 12. 1756 poslala deželnim stanovom. Njene nove rubrike so z velikimi težavami izpolnjevali vse do leta 1759 in še naprej.³⁸

Velika ovira za sestavitev deželne deske je bila prav zamuda pri sestavitvi nove imenjske knjige, nastale na podlagi stare imenjske knjige iz leta 1619. V tem času je bilo treba pogosto poizvedovati po deželi, saj so stare imenjske knjige redko vsebovale naslove bivališč posestnikov imenj, vnesti pa je bilo treba tudi podatke o pristavah. V deželno desko pa je bilo dovoljeno vpisati le zemljišče, ki je bilo prej vpisano v imenjski knjigi. Zato se od leta 1760 v imenjsko knjigo ni smel vpisati noben nov posestnik, če se ni prej na podlagi ustrezne listine vpisal v deželno desko.³⁹

Zadnji vpisi v deželno desko na Kranjskem so bili zabeleženi konec leta 1832 in v začetku leta 1833 je bila uvedena glavna knjiga za deželno desko, ki je omogočala pregled nad lastništvom posamezne posesti. S tem je imenjska knjiga za deželno desko izgubila pomen, saj je bilo dotlej stanje – lastništvo posesti razvidno samo iz nje. Glavna knjiga je bila uvedena tudi pri zemljiški knjigi za mestne in podložniške nepremičnine. Z uvedbo nove zemljiške knjige leta 1871 so bile imenjske knjige ukinjene.⁴⁰

³² Vilfan: Zemljiška, str. 199.

³³ Polec: Svobodniki, str. 29.

³⁴ Polec: Svobodniki, str. 29, 30.

³⁵ SI AS 315, Deželna deska za Kranjsko, 1759–1945.

³⁶ Košir: Deželna deska, str. 96.

³⁷ Polec: Svobodniki, str. 31.

³⁸ Košir: Deželna deska, str. 96; Polec: Svobodniki, str. 30.

³⁹ Polec: Svobodniki, str. 32.

⁴⁰ Košir: Deželna, str. 98.

Imenjska knjiga za Kranjsko – dragocenost v Arhivu Republike Slovenije

V habsburških dednih deželah so prve omenjene imenjske knjige nastale v letu 1513 v uradih deželnih stanov Spodnje Avstrije, v letu 1516 pa na Štajerskem. Iz leta 1539 je ohranjena imenjska knjiga na Kranjskem in šele v letu 1634 naj bi bila uvedena na Koroškem. Zanimivo je, da se je ohranil pravilnik za sestavo imenjske knjige v Zgornji Avstriji iz leta 1527, knjige same pa so v letu 1800 pogorele. Na osnovi tega pravilnika je bila sestavljena tudi imenjska knjiga za Kranjsko.⁴¹

V Arhivu Republike Slovenije se hranijo precej dobro ohranjene imenjske knjige v fondu SI AS 173, *Imenjska knjiga za Kranjsko, 1539–1871*. V letih od 1937 do 1939 jih je Državnemu arhivu, ki je deloval v okviru Narodnega muzeja, izročilo Predsedstvo Okrožnega sodišča v Ljubljani.⁴² Po letu 1953 so bile imenjske knjige prenesene na novo lokacijo Državnega arhiva, v letu 1990 preimenovanega v Arhiv Republike Slovenije.⁴³

Skoraj celoten fond je v letu 1936, ko so bile knjige še pri okrajnem sodišču, pregledal in popisal dr. Janko Polec.⁴⁴ Fond je obsegal 27 knjig, ki jih je dr. Polec oštevilčil od I do XXVII.⁴⁵ Fond je obsegal tudi eno knjigo in 5 knjig indeksov, ki jih dr. Polec ni posebej popisal. Ob pregledu fonda v letu 2017 je bilo ugotovljeno, da ta obsega 26 knjig (manjka X. knjiga po oštevilčenju dr. Polca) in 5 knjig indeksov ter knjigo z naslovom *Landesfürstliche Städte und Freyhäuser des Hertzogtum Krain*. V fondu se nahajata tudi dve škatli rektifikacijskih aktov.

V fondu SI AS 173 se nahajata tudi dva urbarja, Urbar gospostva Radovljica in Waldenburg iz leta 1570 in Urbar urada Gorica iz leta 1570, ki pa nista predmet te razprave.

V nadaljevanju so predstavljene glavne značilnosti posameznih knjig iz fonda SI AS 173 *Imenjska knjiga za Kranjsko*. Knjige so bile večkrat registrirane in dodeljeni so jim bili tudi

Knjiga (II) – zunanost.

Vir: SI AS 173 *Imenjska knjiga*.

⁴¹ Nared: *Dežela*, str. 268; Polec: *Svobodniki*, str. 20–22.

⁴² Internetni vir: *Imenjska knjiga za Kranjsko*: <http://arsq.gov.si/Query/detail.aspx?ID=23250> – Fond SI AS 173, *Imenjska knjiga za Kranjsko*; Triglav, *Geodetsko-katastrski*, str. 349. Pridobljeno, 26. 11. 2018.

⁴³ Internetni vir: *Zgodovina*: http://www.arhiv.gov.si/si/o_arhivu/zgodovina/ – Arhiv Republike Slovenije/*Zgodovina*. Pridobljeno, 26. 11. 2018.

⁴⁴ Dr. Janko Polec (1880–1956), slovenski pravnik in pravni zgodovinar.

⁴⁵ Polec: *Svobodniki*, str. 16–33.

različni naslovi že v knjigovodstvu deželnih stanov in nato na Deželnem ter Okrožnem sodišču v Ljubljani. V namen pričujoče razprave so knjige označene s števkami zadnjega popisa dr. Polca iz leta 1936 (I do XXVII), naslov pa izhaja iz zadnje inventarizacije v letu 1910, ki je bila opravljena na Deželnem sodišču v Ljubljani. Prvih sedem knjig (*stare knjige*) je nastalo pred davčno rektifikacijo Marije Terezije (1539–1756), nadaljnjih dvajset knjig so nastavili ob davčni rektifikaciji in po njej (1756–1871). Po zemljiški odvezi v letu 1848 so v imenjske knjige vpisovali le že dominikalno posest.

Knjige so vezane v usnje in razmeroma dobro ohranjene. Dve od petih knjig indeksov po rektifikaciji sta v malce slabšem stanju. Knjige od III do VII so digitalizirane in dostopne na spletni strani Arhiva RS.⁴⁶

Imenjska knjiga pred davčno rektifikacijo (1539–1756)

Knjiga (I). Naslov: Altes Gültbuch, 1. Band, Fassionssummarium 1539. Inv. No. 1. Knjiga je bila namenjena določitvi imenjske rente le za leto 1539 in še ni bila stalna. Iz knjige je razvidno, da so bile podobne evidence uvedene že za leta 1536, 1537 in 1538, vendar se niso posebej ohranile. Opisi posameznih skupin lastnikov imenj si sledijo takole: prelati na Kranjskem (nekaj začetnih listov manjka), duhovščina, kaplani, cerkveno imenje, špitali in bratovščine, plemstvo na Kranjskem, mesta in trgi, meščani in svobodniki⁴⁷ po abecedi krajev. Nato sledita še dva razdelka. V prvem so zabeleženi prelati in druga duhovščina na Krasu ter plemstvo na Krasu in druge osebe, v drugem pa plemstvo in druge osebe v Istri ter mesta in trgi v Istri. Lastniki imenj so zapisani vsak na svojem listu z imenom in priimkom, pod katerim je vpisana imenjska renta v goldinarjih, krajcarjih in denaričih. V knjigi je na levi strani vpisan znesek davka, na desni strani pa plačilo. Dodatnih opazk skorajda ni. Knjiga vsebuje zaostanke v plačilu davka nazaj tudi do leta 1518.

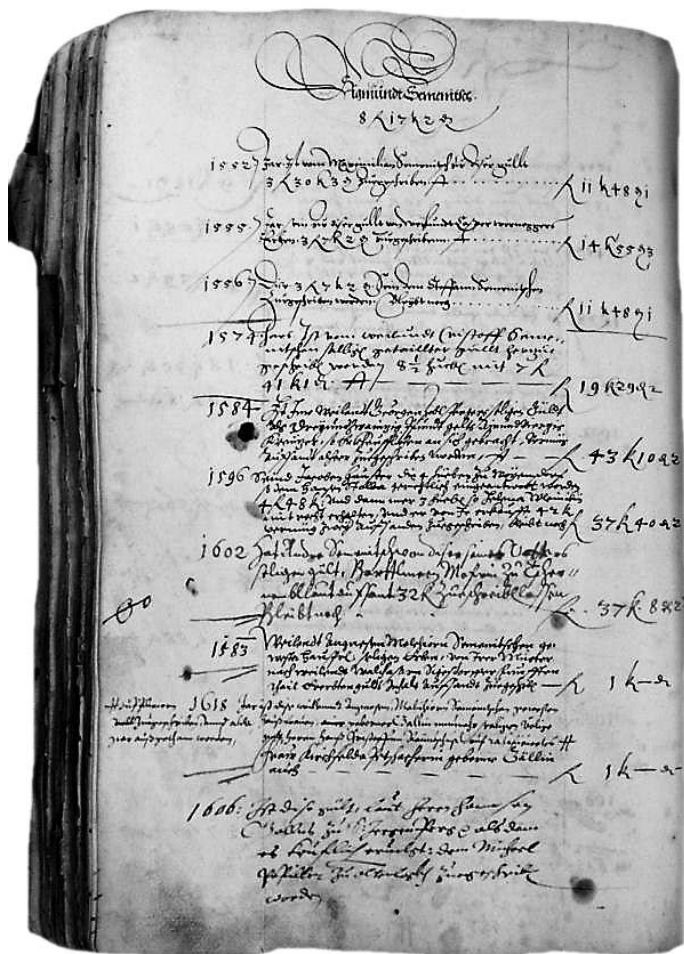
Knjiga (II). Naslov: Altes Gültbuch, 2. Band, Fassionssummarium 1546–1549. Inv. No. 2. V knjigi je bil določen davek za vsako leto posebej. Davek še ni bil enotno določen glede na dogovor na Dunaju v decembru 1542. Davčni zavezanci so razporejeni takole: prelati, gosposki stan, vitezi in plemstvo, župniki, kaplani, cerkveno imenje, bratovščine, mesta in trgi, svobodniki. V knjigi je na levi strani vpisan znesek davka, na desni strani pa plačilo. Tudi ta knjiga vsebuje zaostanke davčnih plačil. Knjiga edina od vseh ne vsebuje paginacije.

Knjiga (III). Naslov: Altes Gültbuch, 3. Band, Fassionssummarium 1547–1554. Davčna naklada je že stalna glede na Dunaju dogovorjeni davčni sistem, in sicer za vsa leta, na katera se nanašajo vpisi. Na 3. strani je zapisano, da je za naložitev (*Anschlag*) za leto 1554 v božjem imenu odobrena (*Die Bewilligung in Gottesnamen*) poltretja imenjska renta in da je deželni davek za Štajersko 72.000 goldinarjev, za Koroško 32.000 goldinarjev in za kranjsko 22.000 goldinarjev.

Knjiga je razdeljena po naslednjem sistemu: na Kranjskem – prelati, gospodje, vitezi, župniki, mesta, svobodniki po farah in priimkih; na Krasu – tržaški škof, župniki, plemiči in svobodniki; v Istri – prelati, kastelani, na koncu mesto Reka. Pri plemstvu se lahko le redko iz naslova sklepa, za katero imenje gre, med izjemami je na primer list 115, kjer je vpisan Florian Scharff z gospostva *Vrhkrka* z imenjsko rento 18 goldinarjev 2 krajcarja 2 denariča. Imenjeni opisano podrobneje. Knjiga vsebuje še malenkost davčnih zaostankov.

⁴⁶ Internetni vir: Imenjska knjiga za Kranjsko: <http://arsq.gov.si/Query/detail.aspx?ID=23250> – Fond SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko. Pridobljeno, 26. 11. 2018.

⁴⁷ Svobodniki se vse do VII. knjige označujejo kot »Navadni ljudje« (*Gemeine leut*), ko pa dobijo svojo (VII.) knjigo, so odtelej navedeni kot *Freisassen*.

Knjiga (IV). Vpisi in odpisi imenjske rente Sigmunda (I.) Semenica.

Vir: SI AS 173 Imenjska knjiga, fol. 95.

Grad Otočec (Wördl), risba.

Vir: SI AS 173 Imenjska knjiga, Knjiga (XIV), str. 171.

Knjiga (IV). Naslov: Altes Gültbuch, 4. Band, Landbuch. Ab- und Zuschreibungen aller Standgülden 1546–1618. Že iz naslova je razvidno, da je bila knjiga namenjena pripisom in odpisom posesti s pripisom in odpisom zneska imenjske rente. Odpis pri starem lastniku imenjske rente se ponovi kot pripis pri novem lastniku, razen kadar z dekretom deželnega kneza imenje ni bilo izbrisano. Na prvih sedmih straneh vsebuje indeks po imenih in priimkih. Razpored imetnikov imenjske rente je enak razporedu v tretji knjigi. Davčni zaostanki niso več zabeleženi.

Zaradi ugotovljenih nepravilnosti pri vpisih v imenjsko knjigo so v letu 1610 kranjski deželni glavar in deželni odborniki predlagali, da se ugotovi dejansko stanje. Četrto knjigo (*Altes Gültbuch*) so zaključili v letu 1618 in v letu 1619 podatke prenesli v novo imenjsko knjigo (*Neues Gültbuch*).⁴⁸

Knjiga (V). Naslov: Altes Gültbuch 5. Band Ab- und Zuschreibungen aller Standgülden 1619–1661. Inv. No. 5. Pri peti imenjski knjigi je očitno, da so poskušali uvesti več reda v zapise. Takoj na začetnih straneh so spet navedeni zaostanki v plačilu davka, nato sledi abecedni indeks priimkov in imen z navedbo listov, kjer se nahajajo. Razpored imetnikov imenjske rente je enak razporedom v prejšnjih knjigah, imenja pa so večkrat označena natančneje po legi, imenu, številu hub ipd. Natančne evidence imenj vseeno ni bilo mogoče uspešno voditi, pretežno zaradi razdrobljenosti zemljiške posesti. Ta knjiga je postala ob davčni rektifikaciji osnova za izdelavo nove imenjske knjige.

V letu 1662 so nastavili dve imenjski knjigi hkrati, z namenom ločitve stanovskega imenja od imenja svobodnikov.

Knjiga (VI). Naslov: Altes Gültbuch (6. Band) Landbuch Ab- und Zuschreibungen aller Standgülden 1662–1756. Razpored imetnikov imenjske rente je enak kot v prejšnjih knjigah, dodana je le nova rubrika Zastavna gospostva (*Pfandschaften*). Pod to rubriko so vpisani tudi uradi (*Ambt*), četudi nekateri niso bili več v zastavi in so že bili v lasti deželanov.⁴⁹ V tej knjigi se praviloma, z redkimi izjemami, ob imenu lastnika imenja – deželana vpiše tudi ime njegove posesti. Knjiga žal ne vsebuje abecednega indeksa posestnikov imenj.

⁴⁸ Polec: Svobodniki, str. 26, 27.

⁴⁹ Primer: Na listih od 498 do 500 so vpisani imetniki uradov Naklo in Primskovo, ki nista bila več zastavljena, ker sta ju brata barona Egkh - Hungerspach kupila že v letu 1626.

Glej: Slana: *Brdo*, str. 86.

Knjiga (VII). Altes Gültbuch (7. Band) Landbuch. Freisassen 1662–1757. Knjiga vsebuje abecedni register svobodnikov z navedbo krajev in številke lista. Svobodniki (*freisassen*) so bili kmetje, ki so bili lastniki svobodne zemlje in tako v celoti ali samo s to zemljo neodvisni od gospostva.⁵⁰ Ker niso bili plemiči in tako niso mogli biti člani deželnih stanov, so jih z nastavitvijo posebne imenjske knjige odstranili iz popisa stanovskih imenj. Svobodniki, ki so pridobili plemstvo, so se lahko preselili v stanovske knjige.⁵¹

Imenjska knjiga po davčni rektifikaciji (1756–1871)

V fondu SI AS 173 se nahaja sedem imenjskih knjig, ki so bile nastavljene ob davčni rektifikaciji do leta 1758. Ob popisu dr. Polca v letu 1936 jih je bilo še devet. Njihova sestava je prilagojena rektifikacijskim pravilom. Knjige imajo vnaprej natisnjene rubrike za vpis vseh potrebnih podatkov. Rubrike za vpis podatkov svobodnikov se nekoliko razlikujejo od rubrik za vpis stanovskih imenj. Iz rubrik je lepo razvidna delitev med dominikalno in rustikalno posestvijo.⁵²

Knjiga (VIII). Rectificiertes Gültbuch, 1. Bd. Geistlichkeit, Stifte und Klöster in Oberkrain. Inv. No. 14. V knjigi so vpisani: duhovščina, verske fundacije in samostani na Gorenjskem.

Knjiga (IX). Rectificiertes Gültbuch, 2. Bd., Adel, Gemeine Parteien, Städte in Oberkrain. Inv. No. 15. V knjigi so vpisani: plemstvo, mesta in trgi na Gorenjskem. Strani pod nazivom *Svobodniki (Gemeine Parteien)* so prazne, ker so jim bile namenjene posebne knjige (XII, XIII in XVI).

Knjiga (X). Rectificiertes Gültbuch, 3. Bd., Geistlichkeit, Adel, Gemeine Parteien, Städte, Weingarten in Unterkrain. Inv. No. 16. V knjigi so vpisani: duhovščina, plemstvo, mesta, vinogradi na Dolenjskem. Te knjige v tem fondu ni najti. Mogoče je bila pomotoma vključena v kakšen drug fond v Arhivu Republike Slovenije ali pa se je založila v veliki množici arhivalij, ki so bile prenesene na nove lokacije.

Knjiga (XIV) – zunanost.
Vir: SI AS 173 Imenjska knjiga.

⁵⁰ Polec: Svobodniki, str. 24; Vilfan: *Pravna*, str. 80. Glej tudi: Internetni vir: Deželni svobodniki: https://sl.wikipedia.org/wiki/De%C5%BEelni_svobodniki. Pridobljeno, 26. 11. 2018.

⁵¹ Polec: Svobodniki, str. 93. Med poplemenitene svobodnike sodijo npr. Oblaki (baroni Wolkensberg), Lukančiči (baroni Hertenfels), Šivici (pl. Schivizhoffen) itd.

⁵² Polec: Svobodniki, str. 25.

Dvorec Polhov Gradec (Billichgrätz), risba.
Vir: SI AS 173 Imenjska knjiga, Knjiga (XIV),
str. 212.

Knjiga (XI). Rectificiertes Gültbuch, 4. Bd., Geistlichkeit, Adel, Gemeine Parteien, Städte in Innerkrain. Inv. No. 17. V knjigi so vpisani: duhovščina, plemstvo, mesta na Dolenjskem. Strani pod nazivom *Svobodniki (Gemeine Parteien)* so prazne.

Knjiga (XII). Rectificiertes Hauptvormerkbuch, 5. Bd. Landschaftliche Freisassen in Oberkrain. Inv. No. 18. V knjigi so vpisani deželnoknežji svobodniki na Gorenjskem.

Knjiga (XIII). Rectificiertes Hauptvormerkbuch, 6. Bd. Landschaftliche Freisassen in Unter- und Innerkrain. Inv. No. 19. Knjiga zajema vpise deželnih svobodnikov na Dolenjskem in Notranjskem.

Knjiga (XIV). Hauptgültbuch, 7. Bd. Herrschaften in Krain, Inv. No. 20. Knjiga vsebuje abecedni seznam gospostev na Kranjskem. Vpisana je tudi imenjska renta ljubljanskega magistrata in Novega mesta, pa dedno odvetništvo (samostan Mekinje), komende, desetine in nekaj vasi v posesti deželanov. Na Notranjskem in v Istri so poleg imetnikov privatnih gospostev vpisani tudi imetniki kameralnih gospostev (npr. postojnska grofija) in imetniki tako imenovanih imenj Fundals (*Fundals – Gült*), na primer imenje Jablanica baronov Lazarinjev. Ta knjiga je nekaj posebnega. Opremljena je s posebno skrbjo in vsebuje nekaj lepih risb posameznih graščin. Tudi njena zunanost se razlikuje od drugih knjig.

Knjiga (XV). Hauptgültbuch, 8. Bd. – Geistlichkeit nach dem rectificierten Cataster 1758, Inv. No. 21. Knjiga vsebuje vpise samostanov, far, kaplanij, beneficijev in drugih cerkvenih posesti na podlagi rektificiranega katastra 1758 v treh četrtih Kranjske. Na platnici je omemba, da je ta davčna imenjska knjiga sestavljena po novi super reviziji katastra (*Nach dem neuen Super Revisions CATASTRO*). Rubrike v tej knjigi niso natisnjene, ampak napisane z roko.

Knjiga (XVI). Hauptgültbuch, 9. Bd. – Freisassen nach dem rectificierten Cataster 1758, Inv. No. 22. Knjiga vsebuje vpise svobodnikov na podlagi rektificiranega katastra 1758, vpisane po abecednem seznamu far.

Značilnost naslednjega kompleta knjig je navedba okrožij z imeni njihovih glavnih mest kot ljubljansko, novomeško in postojnsko. Vpisi se vrstijo vse do leta 1871, ko so bile imenjske knjige ukinjene. Rubrike za rustikalno zemljo ostajajo, po zemljiški odvezi v letu 1848 se vpišuje samo dominikalna posest.

Knjiga (XVII). Ständisches Hauptgültbuch, 1. Bd. – Geistlichkeit des Laibacher Kreises. Erster Band. Stift und Klöster, Inv. No. 23. V knjigi je vpisana duhovščina ljubljanskega

okrožja (Gorenjske) po abecedi imenj, prvi del do črke M.

Knjiga (XVIII). Hauptgültbuch, 2. Bd. – Fortsetzung der Geistlichkeit des Laibacher Kreises. Inv. No. 24. Knjiga vsebuje nadaljevanje Knjige XVII od črke M.

Knjiga (XIX). Hauptgültbuch, 3. Bd. – Adel des Laibacher Kreises. Inv. No. 25. V knjigi je vpisano plemstvo ljubljanskega okrožja. Zanimivo je, da je najprej z imenom vpisan najvišji plemič po rangi, knez Karl Auersperg, vojvoda Kočevski, nato si sledijo vpisi imenj po abecedi.

Knjiga (XX). Hauptgültbuch, 4. Bd. – Gemeine Parteien und Städte des Laibacher Kreises. Inv. No. 26. V knjigi so vpisani svobodniki in mesta ljubljanskega okrožja.

Knjiga (XXI). Hauptgültbuch, 5. Bd. – Geistlichkeit, 1er Theil, Stift und Klöster des Neustädter Kreises., Inv. No. 27. V knjigi so vpisani: duhovščina, verske ustanove in samostani novomeškega okrožja (Dolenjske). Prvi del.

Knjiga (XXII). Hauptgültbuch, 6. Bd. – Geistlichkeit, 2er Theil, Stift und Klöster des Neustädter Kreises., Inv. No. 28. Knjiga vsebuje nadaljevanje Knjige XXI.

Knjiga (XXIII). Siebenter Band des Hauptgültbuches. Bd. 7. Adel des Neustädter Kreises, Inv. No. 29.⁵³ V knjigi je vpisano plemstvo novomeškega okrožja po abecednem seznamu imenj.

Knjiga (XXIV). Achter Band des Hauptgültbuches. Gemeine Parteien und Städte des Neustädter Kreises, Inv. No. 30.⁵⁴ V knjigi so vpisani svobodniki in mesta novomeškega okrožja.

Knjiga (XXV). Neunter Band des Hauptgültbuches. Geistlichkeit des Adelsberger Kreises, Inv. No. 31. V knjigi je vpisana duhovščina postojnskega okrožja (Notranjska).

Knjiga (XXVI). Zehnter Band des Hauptgültbuches. Adel, Gemeine Parteien und Städte des Adelsberger Kreises. Inv. No. 32. V knjigi so vpisani plemstvo, svobodniki in mesta postojnskega okrožja.

Knjiga (XXVII). Ständisches Hauptgültbuch, Supplementband. Bd. 11. Inv. No. 33. Knjiga je bila uvedena kot dopolnilni zvezek knjigam od XVII do XXVI. Izpolnjevala se je vse do leta 1871.

Dvorec Ravne na Notranjskem (Raunach), risba.
Vir: SI AS 173 Imenjska knjiga, Knjiga (XIV),
str. 221.

⁵³ Na ovitku knjige je zapisano napačno: Adel des Adelsberger Kreises (Plemstvo postojnskega okrožja).

⁵⁴ Na ovitku knjige je zapisano napačno: Gemeine Parteien und Städte des Adelsberger Kreises (Navadni ljudje in mesta postojnskega okrožja).

*Knjiga z navedbo deželnoknežjih mest in davka oproščenih hiš v mestih, prva stran.
Vir: SI AS 173 Imenjska knjiga.*

V fondu SI AS 173 obstaja tudi knjiga z naslovom **Landes – Fürstliche Städte und Freyhäuser des Hertzogthum Krain**. Knjiga na platnicah nima nobenih oznak. V knjigi so naštetá deželnoknežja mesta Ljubljana, Radovljica, Kranj, Kamnik, Krško, Metlika, Novo mesto in Črnomelj. Rubrika za določitev davka je izpolnjena le pri Ljubljani in Kranju,⁵⁵ pri vseh mestih so našteté le davka proste hiše.⁵⁶

K imenjskim knjigam sodi tudi **pet knjig indeksov** z naslednjimi naslovi:

Alphabetisches – Verzeichniss der Besitzer der Herrschaften, Güter und Gülten in Krain zu den neuen Gültbüchern, Inv. No 23 – 33, Bd. 1 – 11 und zu den Dominical-Akten. Inv. No. 107. Indeksna knjiga vsebuje abecedni seznam priimkov in imen lastnikov gospostev, posestev in imenj na Kranjskem k novim imenjskim knjigam od zaporedne številke 14 do 33 (VIII do XXVII). V knjigi so naslednje tiskane rubrike za vpis podatkov: ime zemljiškega posestnika, številka rektifikacijskega akta (po okraju), zvezek in list Glavne imenjske knjige, ime gospostva in imenja, opomba.

Alphabetisches – Verzeichniss der Herrschaften, Güter und Gülten in Krain zu den neuen Gültbüchern, Inv. No 23 – 33, Bd. 1 – 11 und zu den Dominical – Akten. Inv. No. 106. Indeksna knjiga vsebuje abecedni seznam gospostev, posestev in imenj na Kranjskem od 14–33 (VIII do XXVII). Rubrike za vpis podatkov so naslednje: ime gospostva, posestva in imenja, številka rektifikacijskega akta (po okraju), zvezek in list Glavne imenjske knjige, ime posestnika, opomba.

Landschaftliche Freysassen, Laibacher Kreis, ad Inv. No. 18, Bd. 5. Deželni svobodniki ljubljanskega okraja so razporejeni po farah, znotraj far po priimkih in imenih in številki ustreznega lista v imenjski knjigi 18 (XII).

Landschaftliche Freysassen, Adelsberger Kreis, ad Inv. No. 19, Bd. 6. Deželni svobodniki postojnskega okraja so razporejeni po farah, znotraj far po priimkih in imenih in številki ustreznega lista v imenjski knjigi 19 (XIII), ki je v tem fondu ni.

Landschaftliche Freysassen, Neustäd-

⁵⁵ Davek v Ljubljani je znašal 8.071,57 goldinarja, v Kranju pa 1051,36 goldinarja.

⁵⁶ V Ljubljani, na primer, je bilo takih hiš štirinajst, in sicer sedem pripadajočih cerkvenim ustanovam, sedem pa plemičem in meščanom. Tudi v Krškem je bilo 14 davka prostih hiš, od tega 3 v cerkveni lasti, Kamnik je imel 9 takih hiš, od tega 4 v cerkveni lasti. Druga mesta so imele od 2 do 3 davka proste hiše.

tlar Kreis, ad Inv. No. 19, Bd 6. Deželni svobodniki Novomeškega okraja so razporejeni po farah, znotraj far po priimkih in imenih in številki ustreznega lista v imenjski knjigi 19 (XIII), ki je v tem fondu ni.

V fondu SI AS 173 se nahajata **dve škatli rektifikacijskih aktov**, ki vsebujeta šest map sumarnih rektifikacijskih izkazov o pripisu oziroma odpisu imenj in dohodkov. Mape so urejene po abecednem redu imenj za črke B, H, K, J, P in R. Vsebujejo izvlečke davčnih registrov od leta 1759 do konca stoletja.

II. del - Plemiška rodbina Semeničev v imenjski knjigi za Kranjsko

Kdo si bili vitezi Semeniči?

Za prikaz vpisov v Imenjski knjigi za Kranjsko je v nadaljevanju obravnavana plemiška rodbina vitezov Semeničev, ki se je v virih pojavljala od 14. do konca 16. stoletja v Beli krajini, nato tudi izven nje, predvsem na Dolenjskem.⁵⁷ Semeniči so bili domnevno sorodniki vitezov iz Semiča, izumrlih v 15. stoletju, njihov rod pa je ugasnil v drugi polovici 18. stoletja.⁵⁸

Prvi izrecno imenovani član plemiške rodbine Semenič je bil goriški ministerial Oton (I.), ki je v letu 1367 posedoval hišo v Metliki.⁵⁹ Semeniči so bili pomembni člani plemstva grofije v Marki in Metliki in od leta 1374 jih najdemo v zvesti službi deželnih knezov Habsburžanov.

V Seznamu kranjskih deželnih stanov iz leta 1446 se nahaja šest vitezov Semeničev. To so bili bratje oziroma bratranci Jurij, Martin, Viljem (I.), Oton (II.), Gregor in Henrik (I.).⁶⁰ Številni potomci Viljema (I.) so imeli v drugi polovici 15. stoletja ter v 16. in 17. stoletju v Beli krajini in na Dolenjskem številna majhna posestva. Kar nekaj članov rodbine je bilo duhovnikov, najbolj pa so se odlikovali kot vojaški poveljniki na nemirni in stalno ogroženi južni meji. Aktivno so se udeleževali bojev proti Turkom in kasneje po Evropi, bili v bitkah tudi ubiti ali pa zajeti in nato odkupljeni. Razvejenost rodbine in razdrobljenost posesti je bila velika. Nikoli niso dosegli večjega bogastva, z izjemo nekaj članov.⁶¹ Zelo radi so se tožarili pred ograjnim sodiščem v Ljubljani zaradi delitve premoženja, dediščin, podedovanih dolgov in podobno, kar kaže na prizadevanje revne, a ponosne plemiške rodbine za ugodnejše pogoje življenja.⁶² V 16. stoletju so sodelovali z močno skupino belokranjskih protestantov, kamor so spadale plemiške rodbine Purgstall, Lenkovič, Frankopan, Erdödy in Schnitzenbaum ter številni meščani Metlike in Črnomlja.⁶³ S porokami so postali sorodniki pomembnih belokranjskih in Beli krajini bližnjih rodbin, npr. z Mehovskimi, Črnomaljskimi (Grätzbergerji), Purgstalli, Lenkoviči, Galli in Auerspergi.⁶⁴

Semeniči so imeli do konca 16. stoletja obsežne posesti okrog Vinice, Črnomlja in Semiča. Že v 14. stoletju so posedovali dve hiši v Metliki in posest v njeni okolici. V okolici Semiča so imeli posest z gradom Turn, Dvor pri Semiču

⁵⁷ Najtemeljitejšo študijo obeh rodbin doslej je pripravil mag. Janez Weiss (Semič in Semenič, izšlo v novembru 2016), v kateri je kritično povzel dognanja prejšnjih študij in objavil izsledke iz številnih znanih in na novo odkritih virov v Sloveniji in tujini.

⁵⁸ Zadnji članici rodu: Katarina Semenič je umrla v letu 1778 na Dolah pri Litiji, Marija Ana Kristina Semenič, poročena Bosizio, pa v Ljubljani leta 1779.

Prim.: Weiss: *Semič in Semenič*, str. 109 in 103, 104).

⁵⁹ Golec: *Gradivo II*, str. 19, 20; Weiss: *Semič in Semenič*, str. 29–31.

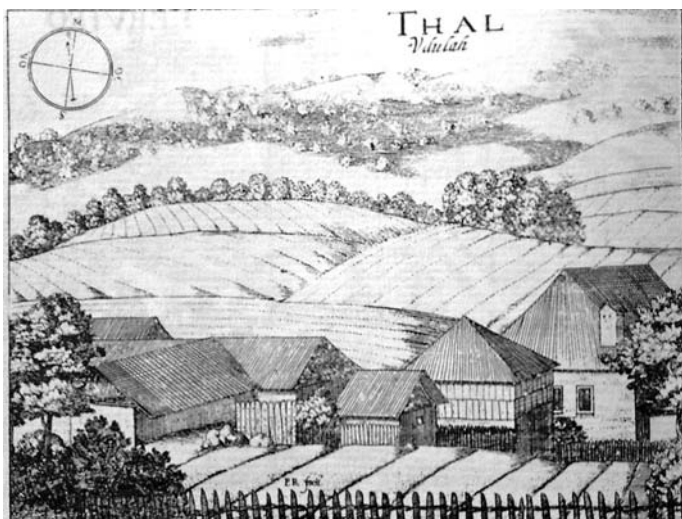
⁶⁰ Nared: *Dežela*, str. 317; Weiss: *Semič in Semenič*, str. 35.

⁶¹ Največ premoženja sta si pridobila Albert (II.) – umrl 1524 – in Sigmund (I.) – umrl ok. 1590.

⁶² Weiss: *Semič in Semenič*, str. 124.

⁶³ Prav tam, str. 51.

⁶⁴ Glej preglednico.

Dvor Dole pri Litiji (Thal), bivališče Katarine Semenič, zadnje predstavnice rodbine. Vir: J. W. Valvasor, *Die Ehre des Hertzogtums Krain (XI)*, str. 572.

s Pristavo⁶⁵ in dvorec Smuk.⁶⁶ Do konca 15. stoletja je bil v njihovi lasti dvorec Turn (Thurnau) pri Črnomlju.⁶⁷ Ob južni meji so priženili obsežne posesti, kjer so postavili grad, okrog katerega je pozneje nastal trg Vinica.⁶⁸ V 15. stoletju in v začetku 16. so nekaj časa posedovali deželnoknežji fevd grad Žumberk, od koder so se podložniki zaradi turških vpadov množično odselili in so se nato v te kraje naselili prvi Uskoki.⁶⁹ V začetku 16. stoletja so imeli dvor pri sveti Marjeti, ki je s poroko prešel v posest rodbine Dominič.⁷⁰

Na prelomu iz 16. stoletja v 17. oziroma s popolno vključitvijo grofije v Marki in Metliki v Kranjsko so Semeniči poiskali posestne in ženitne priložnosti tudi izven svoje »domovine« in počasi začeli opuščati prvotne posesti. Turn pri Črnomlju so prodali Jakobu Straussu že v začetku 16. stoletja, Vinico so prodali Janezu Baltazarju Purgstallu v letu 1630. Polovica posesti gradu Turn pri Semiču je v letu 1558 pripadla zetu Juriju Sigersdorfu, preostala posest se je razdelila med Dvor pri Semiču in Smuk. Smuk je konec 16. stoletja prešel na zeta Danijela in Volfa Schwab - Lichtenberga, Dvor pri Semiču pa je bil v letu 1704 kot zadnja posest Semeničev v Beli krajini prodan Ferdinandu Albertu Lichtenbergu.⁷¹

Na Dolenjskem so Semeniči postali lastniki večinoma skromnih posestev in dvorov. V letu 1589 so kupili dvor Grundelj pri Šentpavlu na Dolenjskem in kasneje poleg njega postavili še dvor Selo. Grundelj je v drugi polovici 17. stoletja podedoval Jurij Sigmund baron Ravbar.⁷² V letu 1608 so kupili dvor Mačerole pri Muljavi in ga obdržali do leta 1744, ko je bil prepisan na Karla Bernarda Ravbarja.⁷³ V letu 1649 so kupili dvor Klevišče pri Litiji, ki je v letu 1715 s poroko prešel na Dienersberge.⁷⁴ Soproga Janeza Andreja Semeniča, Marija Frančiška Izabela Buset, je v drugi polovici 17. stoletja v zakon prinesla dvorec Volavče pri Šentjerneju, ki ga je soprog v letu 1702 prodal Ferdinandu Feliksu Juriču.⁷⁵ Vino Gorico pri Trebnjem je pred letom 1697 kupil Janez Sigmund (II.) Semenič, vendar je bil dvorec že sredi 18. stoletja last Auerspergov.⁷⁶

⁶⁵ Weiss: *Semič in Semenič*, str. 138–142.

⁶⁶ Prav tam, str. 149–152.

⁶⁷ Prav tam, str. 143, 144.

⁶⁸ Prav tam, str. 145, 146.

⁶⁹ Prav tam, str. 147, 148.

⁷⁰ Prav tam, str. 152, 153.

⁷¹ Glej opombe 65–70.

⁷² Weiss: *Semič in Semenič*, str. 154, 155.

⁷³ Prav tam, str. 156–158.

⁷⁴ Prav tam, str. 159, 160.

⁷⁵ Smole: *Graščine*, str. 535.

⁷⁶ Prav tam, str. 525.

Semeniči so po letu 1646 dobili v posest dvor Dole pri Litiji ob poroki Jurija (V.) z domačo hčerko Uršulo Forrest. Katarina, zadnja članica rodbine s priimkom Semenič, je bila tudi zadnja posestnica Dol in po njeni smrti v letu 1778 je bil dvor prodan na dražbi. Katarina Semenič je bila tudi dedinja skromnega dvora Vrh pri Škocjanu, ki so ga Semeniči kupili okrog 1700. To posest je prodala že sredi 18. stoletja.⁷⁷

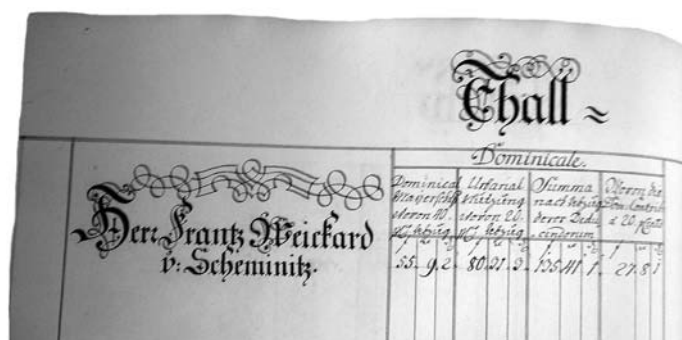
Semeniči v imenjski knjigi za Kranjsko

Razvejenost rodbine vitezov Semeničev je bila velika in ohranjeni vpisi o njihovih posestih v Imenjski knjigi za Kranjsko so v znatno pomoč pri raziskovanju njenih članov in članic, zlasti na področju njihovega gmotnega stanja in določenih rodbinskih povezav.

S kombinacijo podatkov iz imenjske knjige in drugih virov je možno rekonstruirati določena kupoprodajna, zapuščinska ali druga razmerja v določenem obdobju. Tako se tudi iz množice imen in podatkov o vpisih in spremembah imenjske rente vitezov Semeničev v kombinaciji z drugimi viri pred nami razvije precej verjetna zgodba o premoženjskem stanju in sorodstvenih povezavah najvidnejših članov te zanimive rodbine.⁷⁸ Vedno pa ostane še kaj skritega in čaka na nadaljnje raziskave.

Vpisom večine članov rodbine Semenič lahko sledimo od prve do šeste imenjske knjige, torej za obdobje slabih 250 let. Nizajo in ponavljajo se imena članov rodbine in vpisi ter odpisi njihovih imenjskih rent. Ponekod so označene rodbinske povezave, kar je natančnejši vpisovalec – deželni knjigovodja povzel iz priložene dokumentacije, vendar bi si bilo samo iz podatkov v teh knjigah nemogoče ustvariti popolno sliko rodbine.

Po davčni rektifikaciji v letu 1758 naj bi bili Semeniči omenjeni v imenjski knjigi (X), ki vsebuje vpise plemstva na Dolenjskem, vendar ta knjiga v fondu SI AS 173 žal manjka. Vendar jih tudi v indeksih lastnikov in posestev ni najti, kar kaže na zamude pri nekaterih vpisih oziroma pomanjkljivo sestavljene indekse. V knjigi (XIV), kjer so vpisana gospostva na Kranjskem, je pod posestvo Dol pri Litiji (*Thal Guth*) vpisan kot

Imenje in izračun davka Franca Vajkarda na Dolah pri Litiji, leva stran lista.

Vir: Imenjska knjiga, Knjiga (XIV), str.xx.

⁷⁷ Weiss: *Semič in Semenič*, str. 161–163.

⁷⁸ Janez Weiss je v monografiji *Semič in Semenič* (2016) poleg podatkov iz Imenjske knjige za Kranjsko uporabil bogato gradivo Arhiva RS (zbirke testamentov, zapuščinskih inventarjev, rokopisov, rodovnikov itd.) in dodal najnovejše vire iz tujine.

Potomci Viljema (I.) Semeniča (u. pred 1500):	Rojstvo/smrt	Poročen(a)
A Viljem (II.)	ok.	1. B.
1	1465/pred 1539	Trubnecker, 2. N.
B1 hči N.	n. p.	n. p.
B2 hči N.	n. p.	Čečker N.
B3 Amalija	ok. 1525/1569	Krištof Apfalter z Roj
B4 Marjeta	n. p./1553	Bernard Dominič
B5 Janez (II.) Viniški	ok. 1490/pred 1556	Neža Gall
B6 Krištof (I.)	n. p./1574	n. p.
B7 Sigmund (I.)	n. p./ok. 1590	Marija Purgstall
C1 Jurij (IV.)	n. p./ok. 1593	Marjeta Sauenstein
C2 Janez (III.) Semiški (D Katarina?)	n. p./po 1627 (poročena 1589)	n. p. (Janez Sigmund Auersperg)
C3 Krištof (II.) Semiški	n. p./pred 1646	Marija Rauber
D1 Volf Rudolf (I.)	n. p./po 1689	Ana Regina Mavrič
E1 Ivana Terezija	n. p.	n. p.
E2 Volf Rudolf (II.)	n. p./1711	M. Terezija Saurau
F1 Sigmund Ferdinand	1687/ kot otrok	-
F2 Franc Anton	n. p./1714	neporočen
F3 Marija Katarina	n. p./1773	neporočen a
F4 Marija Suzana	1697/1763	1. Segalla, 2. Grimschitz
E3 Jurij Danijel (I.)	n. p./pred 1721	n. p.
F1 Katarina	n. p./1778	neporočen a
E4 Maksimila Saloma	n. p./pred 1704	Janez Henrik Egkh
D2 Jurij (V.) Semiški	n. p./pred 1683	Uršula Forrest
E1 Janez Sigmund (III.)	n.p./ok. 1706	neporočen
E2 Franc Vajkard	n. p./ok. 1709	neporočen

E3	Katarina Sidonija	n. p./pred 1703	1. Pipan, 2. Lindenberg
C4	Andrej (II.) Semiški in Grundeljski	n. p./1669	Beatrika Dornberg
C5	Martin (II.)	n. p./po 1648	n. p.
B9	Mihael II.	n. p./pred 1593	Amalija Gall
C1	Viljem (III.) Semiški in Viniški	n. p./pred 1602	Magdalena N.
D1	Andrej (III.)	n. p./po 1673	Marija N.
E1	Janez Anton	1673/kot otrok	-
D2	Janez Sigmund (I.)	n. p./ok. 1644	n. p.
E1	Janez Sigmund (II.)	n. p./pred 1697	Ana Regina Apfaltrer
F1	Jurij Sigmund	n. p./ok. 1702	M. Katarina Burhardt
	G1 Sigmund	n. p./po 1704?	n. p.
	(G2 Janez Krištof?)	n. p./po 1733	n. p.
F2	Franc Ernest	ok.1660/po 1717	Izabela Rozalija Saurau
F3	Janez Andrej	n. p./ok. 1713	M. Fr. Izabela, 3x por.
	G1 Marija Elizabeta 1	1676/1754	Volf D. Dienersperg
	G2 M. Jož. Antonija 3	n. p.	n. p.
	G3 M. Ana Kristina 3	n. p./1779	Janez Anton Bosizio
F4	Ana Katarina Terezija	n. p./1. pol. 18. st.	Janez Anton Hranilovič
F5	Marija Marta	n. p./pred 1743	Andrej Ludvik Bezjak
F6	Ana Maksimila	n. p./1705	Fr. Ludvik Scarlichi
E2	Jurij Viljem	n. p./pred 1679	Ana Marija Erberg
E3	Franc Viljem	n. p./pred 1676	Elizabeta Roschauer
E4	Jurij Andrej	n. p./pred 1676	n. p.
	F1 Karel Sigmund (G1 Rozina Izabela)	n. p./pred 1690 n. p./1737	Ana Rozina Werneck neporočen a
	F2 Janez Jurij	n. p.	n. p.

<p>A Nikola (II.) 2 j</p> <p>B1 Marjeta B2 Maksimiljan</p> <p>B3 Baltazar I. C1 Gašper C2 Melhior C3 Baltazar (II.) B4 Štefan Semiški C1 Elizabeta</p> <p>A Albert 3 II.</p> <p>B1 Jurij (II.) C1 Ana B2 Oton (III.) C1 Albert (III.) D1 Katarina a D2 Marija Uršula B3 Elizabet a B4 Marjeta</p>	<p>F3 Rudolf E5 Janez Vajkard F1 Janez Henrik E6 Suzana D3 Katarina Sidonija</p>	<p>n. p. n. p./1686</p> <p>n. p. n. p. n. p./po 1633 n. p./1525</p> <p>n. p./po 1534 n. p./ok. 1552 n. p./1572 n. p./1594 n. p./1587 n. p./po 1593 n. p./1559 n. p./2. pol. 16.st. 1460/1524</p> <p>n. p./pred 1541 n. p./1585 n. p./1573</p> <p>n. p./1584/5</p> <p>n. p./1624</p> <p>n. p./1. pol. 17. st. n. p./ok. 1550 n. p./po 1552</p>	<p>n. p. Marija Saloma Moscon</p> <p>n. p. n. p. N. Čečker Elizabeta Grätzberger</p> <p>Ivan Kobasič n. p.</p> <p>Eva z Mehovega n. p. Neža Gall n. p. n. p. Adam Gall n. p.</p> <p>Uršula Edling</p> <p>Jurij Sigersdorff Marta Lenkovič</p> <p>Eva Scharff</p> <p>Daniel Schwab- Lichtenberg Volf Ditrik Schwab- Lichtenb. Gašper Scheyer</p> <p>Gašper Werneck</p>
---	--	---	---

Legenda: n. p. = ni podatka; ok. = okrog.

V nadaljevanju so omenjeni le tisti člani rodbine, ki so bili s svojo imenjsko rento zabeleženi v Imenjski knjigi za Kranjsko.⁸¹ Neznatna posest nekaterih članov rodbine v imenjskih knjigah ni bila vpisana in je razvidna iz drugih virov.⁸²

Sinovi Viljema (I.), **Viljem (II.) – A1, Nikolaj (II.) – A2 in Albert (II.) – A3**, so bili sicer pokojni že pred letom 1539, ko je bila sestavljena prva imenjska knjiga za Kranjsko, navedeni so bili ob vpisu svojih dedičev. Bratje so bili ustanovitelji treh vej rodbine Semenič. Najštevilčnejša je bila veja Viljema (II.), ki se je po njegovih dveh sinovih, Sigmundu (I.) in Mihaelu (II.), razdelila v dve podveji in izumrla v letih 1778 in 1779. Drugi veji sta ugasnili že konec 16. stoletja;

⁸¹ Navedeni so samo poglavitni vpisi in odpisi rodbine Semenič v imenjskih knjigah, saj bi navedba vseh zapisov pomenila precej večji obseg tega prispevka.

⁸² Primer: Premoženje Franca Viljema Semeniča (dvor Pristava pri Semiču), ki je umrl pred letom 1676 v Semiču, ni bilo vpisano v imenjski knjigi, ampak je razvidno le iz njegove oporoke. Prim.: Weiss: *Semič in Semenič*, str. 89, 90).

veja Nikolaja (II.) se je končala s smrtjo njegovega vnuka Gašperja v letu 1594, veja Alberta (II.) pa s smrtjo njegovega vnuka Alberta (III.) v letu 1585.

A1 – POTOMCI VILJEMA (II.) V IMENJSKIH KNJIGAH

A1 – Viljem (II.) je imel iz dveh zakonov štiri hčerke in pet sinov. Umrli je pred letom 1539 in njegovo imenjsko rento v vrednosti 33 goldinarjev in 20 krajcarjev sta podedovala sinova Krištof (I.) in Mihael (II.).⁸³ To imenjsko rento sta kasneje delila še z brati in polsestrami,⁸⁴ iz česar je razvidno, da se je posest začela drobiti, kar za prihodnost rodbine ni imelo ugodnih posledic. Nekateri člani rodbine so kasneje posest sicer povečali, večina pa je ob skromni posesti bolj kot ne le životarila. Posledica so bile številne tožbe pred ograjnim sodiščem, v katerih so se neusmiljeno pulili za smešno majhne zneske.⁸⁵

A1 B6 – Krištof (I.) je imel posest v Semiču in drugod po Metliškem.⁸⁶ V letu 1546 je imel ob otvoritvi druge imenjske knjige vpisanih 8 goldinarjev 30 krajcarjev 2 denariča imenjske rente.⁸⁷ V tretji imenjski knjigi je za leto 1555 vpisana približno v tem času uveljavljena obveznost imenjskega davka v višini dva- in polkrat tega zneska, kar je zneslo 21 goldinarjev 16 krajcarjev 1 denarič.⁸⁸ Enak znesek imenjske rente je bil vpisan tudi ob otvoritvi četrte imenjske knjige v letu 1446, kjer sledijo še drugi vpisi. V letu 1559 sledi povečanje imenjske rente z 11 goldinarjev 52 krajcarjev na 20 goldinarjev 22 krajcarjev 2 denariča, ko je postal varuh otrok Krištofa Purgstalla iz Krupe.⁸⁹ Krištof (I.) se je med prvimi začasno preselil na Dolenjsko, ker je po polsestri Amaliji, poročeni Apfalterer, v letu 1569 podedoval grad Roje pri Litiji.⁹⁰ Krištof (I.) je umrl v letu 1574 brez potomcev. Imenjska renta Roj ni bila vpisana v dobro Krištofa (I.) in grad je spet pripadel svaku Apfaltererju, premoženje 20 goldinarjev 22 krajcarjev 2 denariča pa so podedovali brat Sigmund (I.) 7 goldinarjev 41 krajcarjev 1 denarič – 8 ½ hube, brat Mihael (II.) prav tako 7 goldinarjev 41 krajcarjev 1 denarič – 8 ½ hube in nečak v drugem kolenu Melhior 5 goldinarjev – 5 hub.⁹¹ Iz dodatnega opisa je razvidno, da je bil deželni knjigovodja v tem primeru že temeljitejši in je imenjski renti pripisal pripadajočo posest v številu hub, lokacija ni bila vpisana.

A1 B9 – Mihael (II.) je imel po prejemu svojega dela dediščine po očetu Viljemu (II.) imenjsko rento 7 goldinarjev 58 krajcarjev 1 denarič. Bil je posestnik gradu in trga Vinica ter posesti okrog Semiča.⁹² Za leto 1548 je v četrti imenjski knjigi zabeležena pridobitev 1 goldinarja 20 krajcarjev od Blaža Apfaltererja, v letu 1583 pa odpis te posesti v dobro slednjega. Precej si je opomogel, ko je v letu 1574 dedoval po bratu Krištofu (I.) in se mu je imenjska renta povečala na 15 goldinarjev 39 krajcarjev 2 denariča.⁹³ V letu 1578 je odkupil posest od nečaka v drugem kolenu Melhiorja v znesku 2 goldinarja 56 krajcarjev, v letu 1589 po Melhiorjevi smrti pa je vpisana še imenjska renta v vrednosti 32 kraj-

⁸³ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga, št. I (1539), fol. 364b.

⁸⁴ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga, št. II (1546–1549), s. p.

V letu 1546 so bratje Krištof (I.), Mihael (II.) in Sigmund (I.) vpisani z začetnimi imenjskimi rentami v skupni višini 24 goldinarjev, 46 krajcarjev in 1 denarič. Od dediščine po očetu je ostalo še 8 goldinarjev, 33 krajcarjev in 3 denariči, kar je verjetno dobil kateri od preostalih bratov ali polsester. V imenjski knjigi so s svojo imenjsko rento konkretno navedeni le zgornji trije od devetih otrok Viljema (II.).

⁸⁵ Weiss: *Semič in Semenič*, str. 124.

⁸⁶ Prav tam, str. 48.

⁸⁷ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga, št. IV (1546–1618), fol. 96/1'.

⁸⁸ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga, št. III (1547–1554), fol. 96/1'.

⁸⁹ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga, št. IV (1546–1618), str. 95/1'; Weiss: *Semič in Semenič*, str. 49.

⁹⁰ Weiss: *Semič in Semenič*, str. 49.

⁹¹ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga, št. IV (1546–1618), fol. 95/1'.

⁹² Weiss: *Semič in Semenič*, str. 53.

⁹³ Glej opombo 89.

carjev 2 denariča. Skupaj je sedaj imel 19 goldinarjev 8 krajcarjev.⁹⁴ Poročen je bil z Amalijo Gall in imel sina Viljema (III.). Mihael (II.) je umrl pred letom 1593.

A1 B9 C1 – Viljem (III.), imenovan Semiški in Viniški, četrti vojaški poveljnik, je bil poročen z Magdaleno, ki se je v letu 1602 omenjala že kot vdova ob odpisu 11 goldinarjev 12 krajcarjev gospostva Vinica Sigmundu Kanižarju.⁹⁵ Ostalo je še 7 goldinarjev 56 krajcarjev.⁹⁶ Viljem (III.) in Magdalena sta imela sinova Andreja (III.), ki je umrl v letu 1675 brez potomcev, Janeza Sigmunda (I.) in hčer Katarino Sidonijo.⁹⁷

A1 B9 C1 D2 – Janez Sigmund (I.) je bil kratek čas poveljnik na Otočcu v Liki.⁹⁸ V letu 1618 je podedoval gospostvo in trg Vinica, ki so ga medtem Semeniči dobili nazaj. Imel je tudi posestvo Grič pri Črnomlju. V peti imenjski knjigi v letu 1619 je vpisan kot Janez Semenič z začetno imenjsko rento 22 goldinarjev 22 krajcarjev 3 denariče.⁹⁹ V letu 1621 je zabeležen odpis 12 goldinarjev 25 krajcarjev 3 denaričev v dobro njegove sestre Katarine Sidonije, vdove Čecker, s pripombo, da gre tu za posestvo Grič.¹⁰⁰ Imel je pet sinov in hčerko. Umrl je okrog leta 1644. Njegov glavni dedič je bil najstarejši sin Janez Sigmund (II.)

A1 B9 C1 D2 E1 – Janez Sigmund (II.) je v letu 1644 dedoval po očetu in v letu 1649 kupil dvorec Klevišče pri Polšniku.¹⁰¹ Skupaj z bratom Jurijem Viljemom je v letu 1675 po prastricu Andreju II. podedoval dvorec Grundelj¹⁰² in si v bližini postavil dvorec Selo.¹⁰³ Z Ano Regino Apfaltrer sta imela tri hčerke in tri sinove.

A1 B9 C1 D2 E1 F1 – Jurij Sigmund, sin Janeza Sigmunda (II.), je bil zadnji član rodbine Semenič v Semiču. V letu 1686 je prodal posest v vrednosti 1 goldinarja 50 krajcarjev grofu Francu Bernardu Lichtenbergu, prapravnuku Otona III.¹⁰⁴ Jurij Sigmund je umrl v letu 1702 in iz njegovega zapuščinskega inventarja je razvidno, da je živel v zelo skromnih razmerah.¹⁰⁵ Varuh njegovih otrok Jošt Viljem Schwab je v letu 1704 dvorec prodal grofu Ferdinandu Albertu Lichtenbergu.¹⁰⁶ Za otrokoma se je izgubila vsaka sled. Morda je bil eden od njiju župnik Janez Krištof Semenič, ki je živel na Koroškem in umrl po letu 1733, dokaza za to domnevo ni.

A1 B7 – Sigmund (I.), tretji sin Viljema (II.), se prišteva k redkim Semeničem, ki so bili zelo uspešni in so svoje premoženje znatno povečali. Dedoval je po raznih sorodnikih, posojal denar, verjetno za visoke obresti, se tožaril z dolžniki. Bil je tudi protestant in pri Metliki je s pomočjo deželnih stanov postavil leseno protestantsko cerkev. Poročen je bil z Marto Purgstall s Krupe in imel 5 sinov.¹⁰⁷

Po delitvi dediščine po očetu Viljemu (II.) je imel Sigmund (I.) imenjsko rento 8 goldinarjev 17 krajcarjev 2 denariča.¹⁰⁸ Njegov imenjski davek za leto 1555 je znašal 29 goldinarjev 10 krajcarjev 3 denariče.¹⁰⁹ V letu 1552 je prejel 3

⁹⁴ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga, št. IV (1546–1618), fol. 96'.

⁹⁵ Weiss: *Semič in Semenič*, str. 82.

⁹⁶ Prav tam.

⁹⁷ Prav tam.

⁹⁸ Prav tam.

⁹⁹ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. V (1546–1618), fol. 84/1'.

¹⁰⁰ Prav tam.

Gre za dvorec Grič pri Mirni (op. a.).

¹⁰¹ Weiss: *Semič in Semenič*, str. 86, 159, 160.

¹⁰² SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. VI (1662–1756), fol. 133'.

¹⁰³ Smole: *Graščine*, str. 433.

¹⁰⁴ SI AS, Imenjska knjiga za Kranjsko, št. VI (1662–1756), fol. 135'.

¹⁰⁵ Weiss: *Semič in Semenič*, str. 97.

¹⁰⁶ Prav tam, str. 98.

¹⁰⁷ Prav tam, str. 50, 51.

¹⁰⁸ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. II (1546–1549), b. p.; SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. IV (1546–1618), fol. 96/1'.

¹⁰⁹ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. III (1547–1554), fol. 139'.

goldinarje 3 krajcarjev 3 denariče od bratranca Maksimiljana Semeniča, v letu 1555 3 goldinarje 7 krajcarjev 2 denariča po pokojnem Gašperju Werneghu, v letu 1556 je dal prav tak znesek imenjske rente odpisati v dobro bratranca Štefana Semeniča, v letu 1574 je dedoval 7 goldinarjev 41 krajcarjev 1 denarič po bratu Krištofu (I.). Deset let kasneje pa je podedoval 23 goldinarjev 41 krajcarjev po Juriju Zobelsbergerju in njegovo znatno imenje je bilo sedaj vredno 43 goldinarjev 10 krajcarjev 2 denariča.¹¹⁰ Svojim sinovom je tako omogočil, da so se lahko razgledali po Dolenjski in si tam ustvarili novo domovanje.

Sinovi Sigmunda I., Jurij (IV.), Janez (III.), Krištof (II.) in Andrej (II.) so si po letu 1590 razdelili dediščino po očetu. Jurij (IV.) je umrl že v letu 1593 brez potomcev,¹¹¹ bratje pa so ga preživeli precej v prvo tretjino 17. stoletja in se po vzoru večine kranjskih plemičev spet vrnil h katoliški veri.

A1 B7 C2 – Janez (III.) je bil prvi Semenič za stricem Krištofom (I.), ki se je ozrl čez mejo Metliškega na Dolenjsko in je v letu 1589 od Auerspergov kupil graščino Grundelj (Grumlof) pri Šentpavlu.¹¹² Zanimivo je, da se je neka Katarina Semenič prav v tem letu poročila z Viljemom Sigmundom Auerspergom.¹¹³ Morda je bila njegova hči, čeprav iz virov ni razvidno, kateri od Semeničev je bil njen oče. Janez (III.) je Grundelj v letu 1604 prodal Hieronimu pl. Sara. Janez (III.) je bil stotnik na Otočcu v Liki¹¹⁴ in je omenjen z imenjsko rento 11 goldinarjev 12 kr kot dediščino po bratrancu Baltazarju (II.).¹¹⁵ V letu 1619 ob otvoritvi pete glavne imenjske knjige je imel imenjsko rento 13 goldinarjev 12 krajcarjev 3 1/2 denariča, ki jo je povečal v letu 1622 za dve hubi od brata Krištofa (II.) v vrednosti 47 krajcarjev, tako da je znašala njegova imenjska renta 14 goldinarjev 59 krajcarjev 3 1/2 denariča.¹¹⁶ Umrl je po letu 1627 brez potomcev.¹¹⁷ V letu 1651 je to imenje, zmanjšano za 10 krajcarjev, prešlo na nečaka Volfa Rudolfa (I.) in Jurija (V.), sinova njegovega brata Krištofa (II.).¹¹⁸

A1 B7 C3 – Tudi tretji sin Sigmunda (I.), Krištof (II.), se je ustalil na Dolenjskem. Poročil se je z Marijo, članico pomembne rodbine Ravbar s Kravjeka. V bližini Kravjeka je v letu 1608 od Auerspergov kupil graščino Mačerole.¹¹⁹ V letu 1619 je imel vpisanih 32 goldinarjev, 22 krajcarjev 3 1/2 denariča imenjske rente. Ob tem je bil zapisan tudi znesek imenjskega davka 80 goldinarjev 57 krajcarjev, torej ustaljeni dva- in polkratnik vrednosti napovedane imenjske rente. V letu 1622 je Krištof (II.) na brata Janeza (III.) prenesel dve hubi v vrednosti 47 krajcarjev.¹²⁰ Krištofova sinova Volf Rudolf (I.) in Jurij (V.) sta si po njegovi smrti v letu 1646 razdelila preostanek imenja v vrednosti 30 goldinarjev 35 krajcarjev 3 1/2 denariča.¹²¹

A1 B7 C3 D1 – Volf Rudolf (I.), večinoma imenovan samo Volf, je podedoval imenje, v katerem je bila zajeta tudi graščina Mačerole, v vrednosti 25 goldinarjev 5 krajcarjev 3 1/2 denariča.¹²² Potomci Volfa Rudolfa (I.) so ostali v Mačerolah. Njihov rod je po moški strani ugasnil v letu 1714 z vnukom Francem Antonom, vnukinja Marija Suzana se je poročila v kranjsko plemstvo, druga vnukinja Marija Katarina je v revščini kot prejemnica stanovske pomoči umrla

¹¹⁰ Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. IV (1546–1618), fol. 96/1'.

¹¹¹ Weiss: *Semič in Semenič*, str. 70.

¹¹² Smole: *Graščine*, str. 432.

¹¹³ Preinfalk: *Auerspergi, Po sledih mogočnega tura*, str. 511.

¹¹⁴ Smole: *Graščine*, str. 432.

¹¹⁵ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. V (1619–1661), fol. 86'.

¹¹⁶ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. V (1619–1661), fol. 84a'.

¹¹⁷ Weiss: *Semič in Semenič*, str. 72.

¹¹⁸ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. V (1619–1661), fol. 85'.

¹¹⁹ Smole: *Graščine*, str. 277.

¹²⁰ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. V (1619–1661), fol. 85'. Vpis zneska imenjskega davka poleg imenjske rente je v imenjski knjigi od št. IV naprej zelo redko naveden.

¹²¹ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. V (1619–1661), fol. 85'.

¹²² SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. V (1619–1661), fol. 85'.

v letu 1773. Mačerole so bile prodane na dražbi v letu 1744. Tretja vnukinja Katarina Semenič je umrla v letu 1778 kot zadnja predstavica veje Viljema (II.) na dvoru Dole pri Litiji, ki ga je v letu 1721 podedovala po očetu Juriju Danijelu, dediču strica Franca Vajkarda.¹²³

A1 B7 C3 D2 – Jurij (V.) je v letu 1646 prejel 4 kmetije in pol v Semiču in Vinici v vrednosti 5 goldinarjev 30 krajcarjev, kar je bilo kasneje vredno le še 1 goldinar 50 krajcarjev.¹²⁴ S poroko z Uršulo Forrest, dedinjo dvorca Dole pri Litiji, se je preselil na Dolenjsko. Imel je dva sinova, Janeza Sigmunda (III), ki je umrl brez potomcev, in Franca Vajkarda, ki je prodal preostalo semiško posest in ostal na Dolah,¹²⁵ ter hčerko Katarino Sidonijo.¹²⁶

A1 B7 C4 – Andrej (II.) se je poročil z baronico Beatriko Dornberg, vdovo Hieronima pl. Sare. Ob nastavitvi nove imenjske knjige v letu 1619 mu je bila vpisana imenjska renta 3 goldinarji 24 krajcarjev.¹²⁷ V letu 1626 je dobil tudi nekaj zapuščine po malem bratrancu Melhiorju.¹²⁸ Po smrti soproge Beatrike v letu 1635 je podedoval posestvo Grundelj, ki ga je leta 1604 pl. Sari prodal njegov brat Janez (III.)¹²⁹ Pripisanih mu je bilo 32 goldinarjev 26 krajcarjev, tako da je njegova imenjska renta znašala 36 goldinarjev 51 kr.¹³⁰ Andrej (II.) ni imel potomcev. Dvor Semič in Grundelj je zapustil pranečakoma v drugem kolenu, Janezu Sigmundu II. in Juriju Viljemu (III.).¹³¹ Umrl je v visoki starosti leta 1669.¹³²

A2 – POTOMCI NIKOLAJA II. V IMENJSKIH KNJIGAH

Bojeviti vitez Nikolaj II. pred smrtjo v letu 1525 ni utegnil poravnati imenjskega davka, kar je bilo zabeleženo v prvi imenjski knjigi v letu 1539.¹³³ Poročen je bil z Elizabeto Grätzberger iz pomembne rodbine Črnomaljskih, s katero sta imela sinove Maksimiljana, Baltazarja in Štefana ter hčer Marjeto.

A2 B2 – Nikolajev sin Maksimiljan je po očetu podedoval 18 goldinarjev 7 krajcarjev imenjske rente, kar je moral pozneje razdeliti še z bratoma, Baltazarjem I. in Štefanom. V letu 1546 je imel 6 goldinarjev 38 krajcarjev 1 denarič imenjske rente in še v istem letu je odpisal 3 goldinarje 7 krajcarjev 2 denariča v dobro sestrične Marjete, hčerke Alberta (II.) in vdove po Gašperju Werneghu, nato pa še v letu 1552 3 goldinarje 30 krajcarjev 3 denariče v dobro bratranca Sigmunda (I.) in s tem je bilo porabljeno celotno njegovo imenje.¹³⁴ Pri bratrancu Sigmundu (I.) prav tem letu zasledimo dediščino po Gašperju Werneghu v znesku 3 goldinarjev 7 krajcarjev 2 denariča.¹³⁵ Torej je podjetni Sigmund (I.) pridobil še imenje pokojne sestrične Marjete, dvor Dominiče na Metliškem. Kot varuh najprej Maksimiljana, nato pa tudi otrok njegovega brata Baltazarja (I.), se Sigmund (I.) nikakor ni izkazal. Ogoljufal jih je kar vse po vrsti, po njihovi smrti pa prevzel njihovo premoženje.¹³⁶ Maksimiljan je umrl okrog leta 1557 brez potomcev.

¹²³ Weiss: *Semič in Semenič*, str. 92, 104–109.

¹²⁴ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. V (1619–1661), fol. 85/1'. SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. VI (1662–1756), fol. 135'.

¹²⁵ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. VI (1662–1756), fol. 134/1'.

¹²⁶ Weiss: *Semič in Semenič*, str. 94–96.

¹²⁷ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, št. V (1619–1661), fol. 83/1', fol. 85'.

¹²⁸ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. IV (1546–1618), fol. 97', SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. V (1619–1661), fol. 84'.

¹²⁹ Glej opombo 111.

¹³⁰ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. V (1619–1661), fol. 85'. Knjigovodja se je ob vpisu zmotil in mu pripisal 10 krajcarjev preveč.

¹³¹ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. VI (1662–1756), fol. 133'.

¹³² Weiss: *Semič in Semenič*, str. 73–75.

¹³³ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. I (1539), fol. 442b.

¹³⁴ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. 4 (1546–1618), fol. 121'.

¹³⁵ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. IV (1546–1618), fol. 96/1'.

¹³⁶ Weiss: *Semič in Semenič*, str. 57–59.

A2 B3 – Štefan je v letu 1539 plačal izostanek davka v znesku 20 goldinarjev po očetu Nikolaju II.¹³⁷ V letu 1546 je imel 5 goldinarjev imenjske rente, v letu 1550 je imel 5 goldinarjev 50 krajcarjev 2 denariča. V letu 1556 je bratranec Sigmund (I.) dal pripisati v njegovo dobro imenje 3 goldinarjev 7 krajcarjev 2 denariča. Štefan je umrl v letu 1559 brez potomcev in brat Baltazar (I.) je prejel celotno njegovo dediščino 8 goldinarjev 58 krajcarjev.¹³⁸

A2 B4 – Baltazar (I) je bil poročen z Evo Püchler z Mehovega. Baltazar je bil baje v letu 1572 umorjen in za njim so dedovali sinovi, Gašper, Melhior in Baltazar II., vsak po 3 goldinarje.¹³⁹ Noben od treh bratov ni imel potomcev. Z Gašperjem je v letu 1594 izumrla veja Nikolaja (II.) Semeniča.

A3 – POTOMCI ALBERTA (II.) V IMENJSKIH KNJIGAH

A3 – Albert (II.) je sodil glede premoženja med najuspešnejše člane rodbine Semenič, a ga je na stara leta doletela grozljiva usoda. Bil je star že 64 let, ko se je v letu 1524 z mladim nečakom Janezom II. odpravil nad Turke. Turki so ga ujeli in po hudem mučenju ubili, nečaka pa ujeli in zanj zahtevali odkupnino.¹⁴⁰ Albert (II.) je imel dva sinova, Jurija (II.) in Otona (III.), ter dve hčeri, Elizabeto, ki se je poročila z Gašperjem Širskim iz Soteske, in Marjeto, ki se je poročila z Gašperjem Wernegkom. O Albertovi soprogi ni podatkov. Albert (II.) je imel posesti po vsem Metliškem in jo stalno povečeval z nakupi. Sinovoma in hčerama je zapustil ogromno dediščino.¹⁴¹

A3 B1 Jurij (II.) je umrl pred vzpostavitvijo prve imenjske knjige in vse očetovo premoženje je bilo v letu 1539 vpisano v dobro brata Otona (III.).¹⁴² Jurij (II.) je zapustil hčerko Ano, ki se je poročila z Jurijem Sigersdorfom.

A3 B2 Oton (III.) Na račun dediščine po očetu je imel veliko imenje po vsem Metliškem, ki je v letu 1538 znašalo kar 85 goldinarjev 48 kr.¹⁴³ V letu 1541 je izvedel delitev premoženja z nečakinjo Ano Sigersdorf. V letu 1546 je imel v imenjski knjigi vpisanih 17 goldinarjev 45 krajcarjev 1 denarič po razdelitvi posestva Semič med Otonom III. ter nečakinjo Ano in njenim možem Jurijem pl. Sigersdorfom (pisna pogodba šele v letu 1558 – *AS 1063–1558 I 6 – Semič*)¹⁴⁴ Oton (III.) je bil poročen z Marto Marijo Lenkovič, članico rodbine iz Like, ki je bistveno prispevala k obrambi dežele pred Turki. Marta je bila tako poročena s članom ene najuglednejših plemiških rodbin Metliškega, Martin brat Ivan, graditelj obrambne trdnjave Pobrežje, pa se je poročil z Margareto iz bogate in vplivne protestantske rodbine baronov Egkh - Hungerspach.¹⁴⁵ Oton (III.) in Marta sta imela sina Alberta (III.).

A3 B2 C1 – Albert III. je po Otonu (III.) podedoval 17 goldinarjev 45 krajcarjev 1 denarič, po rodbini Wender še 11 goldinarjev 39 krajcarjev, tako da je imel skupaj 29 goldinarjev 24 krajcarjev 1 denarič.¹⁴⁶ Bil je zadnji moški potomec Albertove veje Semeničev. Umrl je v letu 1585. Njegovi hčerki Ana Katarina in Maruša sta bili dedinji. Njuna mati Eva, roj. Scharff in kasneje spet poročena z Izaijo Strasserjem, jima je prepustila tudi svoj delež.¹⁴⁷ Sestri sta se poročili

¹³⁷ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. I (1539), fol. 442b.

¹³⁸ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. IV (1546–1618), fol. 97'.

¹³⁹ Prav tam.

¹⁴⁰ Weiss: *Semič in Semenič*, str. 60, 61.

¹⁴¹ Prav tam..

¹⁴² SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. I (1539), fol. 344b.

¹⁴³ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga št. I (1539), str. 344b.

¹⁴⁴ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, št. 4 (1546–1618), fol. 95'; Slana, Gradovi, str. 580, 581.

¹⁴⁵ Weiss: *Semič in Semenič*, str. 63; Slana: *Brdo*, str. 64.

¹⁴⁶ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, št. IV (1546–1618), fol. 95'.

¹⁴⁷ SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, št. IV (1546–1618), fol. 95' – Po smrti Alberta (III.) v letu 1585 je bil prenos na vdovo Evo Scharff (11 goldinarjev 39 krajcarjev) ter hčerki Ano Katarino in Marušo (17 goldinarjev 45 krajcarjev 1 denarič) vpisan šele v letu 1588!

z bratoma Schwab-Lichtenberg z dvorca Tuštanj pri Moravčah in potomci Ane Katarine so v naslednjih stoletjih posedovali skoraj vse belokranjske posesti Semeničev.¹⁴⁸

Pomen imenjske knjige za Kranjsko za slovensko zgodovino

Imenjska knjiga kot prvi sistematični zapis zemljiške posesti predstavlja vir za številne raziskave, predvsem za dopolnitev določenih dognanj na podlagi drugih virov. V zadnjih nekaj desetletjih, ko preučevanje plemstva ni več tabu tema in se jim počasi priznava status domačega, ne več samo tujega prebivalstva, ki je v teh krajih živelo dolga stoletja, imelo vlogo v upravljanju dežele in je bilo lastnik zemljiške posesti, od katere je plačevalo davke, postajajo vpisi v imenjsko knjigo dobrodošla pika na i pri raznih raziskavah o plemstvu, predvsem o določitvi njihovega premoženjskega stanja. Podatki o najavljeni imenjski renti so med seboj primerljivi in vidno je bogastvo najuglednejših plemiških rodbin, kot so bili na primer Auerspergi, Lambergi in Lichtenbergi v primerjavi z drugimi, na primer nekaterimi člani rodbine Semenič, ki so kljub privilegiranimu stanu živeli v skromnih razmerah, celo v revščini in se lahko vprašamo, kako so ob tako nizkih dohodkih sploh preživeli. Podatki razkrivajo veliko bogastvo prelatov in samostanov na naših tleh, kot je bila na primer Stična, pa skromno imenje nižje duhovščine v deželi.

Seveda bi bilo preveč optimistično, da bi na osnovi najavljene imenjske rente skušali ugotoviti natančne dohodke imenj v deželi, saj mnogi dohodki niso bili prijavljeni ali pa so bili prijavljeni pomanjkljivo. Nekatere spremembe lastnikov imenj, na primer na osnovi dedovanja, so bile vpisane z veliko zamudo oziroma sploh niso bile vpisane. Tudi preglednost vpisov v knjigah je ponekod pomanjkljiva, saj so iz različnih vzrokov, morda tudi pomanjkanja prostora, večkrat na enem listu različni imetniki imenj, drugje so vpisi prekinjeni in se nadaljujejo na popolnoma drugem listu.

Pri primerjavi podatkov o stanju dežel na področju velikosti imenj, izraženih z globalno imenjsko rento in deželnim davkom, ki so ga bile dolžne plačevati dedne dežele v Notranji Avstriji, se zdi, da je bila Kranjska na tem področju revnejša od Štajerske in Koroške. Ustreznejša slika bi se pokazala, če bi primerjali deželno imenjsko rento s številom njenih imetnikov v določenem obdobju.

Poleg tega, da je imenjska knjiga pomemben vir za porazdelitev plemiške in svobodniške posesti, so imenjske knjige, zlasti od četrte knjige naprej, pomembne tudi za preučevanje plemiške in kmečke genealogije ter za imena krajev na Kranjskem. Iz vpisanih podatkov so marsikje razvidni sorodstveni in rodbinski odnosi, ki lepo osvetlijo gmotno življenje neke plemiške ali svobodniške rodbine, seveda z dopolnitvijo tudi iz drugih virov. Maloštevilni ohranjeni viri pred uvedbo imenjskih knjig so namreč skoraj izključno posamezne listine o podelitvah posesti s strani deželnega gospoda, listine o prodaji ali nakupu oziroma podaritvi določenih zemljišč, ki redko omenjajo tudi družinske odnose. Zato preučevanje imenjske knjige, poleg njenega osnovnega namena – vpisa imenjske rente v davčne namene, ponuja dobrodošlo pomoč pri raziskovanju rodbinskih povezav neke plemiške rodbine.

Imenjska knjiga, ki se v zadnjih letih kot eden od virov za zgodovinske raziskave vse koristneje uporablja, si zasluži še nadaljnje raziskave in analize.

¹⁴⁸ Slana: Lichtenbergi, str. 584–590; Weiss: *Semič in Semenič*, str. 64–67.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

AS – Arhiv Republike Slovenije

- SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, Glavna knjiga (1539–1871).
- Glavne knjige I–XVII (razen X).
- Knjiga *Landes – Fürstliche Städte und Freyhäuser des Hertzogthum Krain*
- Indeksi h glavnim knjigam (5 knjig)
- Rektifikacijski akti (2 škatli).

NEOBJAVLJENI VIRI

Golec, Boris: *Gradivo za zgodovino Semiča. II) Gradovi na semiških tleh.* (tipkopis). Ljubljana, 2000, str. 19–52.

INTERNETNI VIRI

Arhiv Republike Slovenije/Zgodovina- http://www.arhiv.gov.si/si/o_arhivu/zgodovina/. Pridobljeno, 26. 11. 2018.

Fond SI AS 173/Imenjska knjiga za Kranjsko-<http://arsq.gov.si/Query/detail.aspx?ID=23250>. Pridobljeno, 26. 11. 2018.

Deželni svobodnik-https://sl.wikipedia.org/wiki/De%C5%BEelni_svobodniki. Pridobljeno, 26. 11. 2018.

LITERATURA

Kačičnik Gabrič, Alenka: Imenjska knjiga za Kranjsko. V: *Arhivi – zakladnice spomina* (ur. Andrej Nared). Ljubljana: Arhivi (Arhiv Republike Slovenije: Zgodovinski arhiv; Nadškofijski arhiv; Koper: Pokrajinski arhiv; Škofijski arhiv; Maribor: Pokrajinski arhiv; Nadškofijski arhiv; Nova Gorica: Pokrajinski arhiv; Celje: Zgodovinski arhiv; Ptuj: Zgodovinski arhiv), 2014, str. 312, 313.

Kočevar, Vanja: Identiteta kranjskih deželnih stanov v zgodnjem novem veku. V: *Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 65 (2017), št. 2, str. 135–158.

Košir, Matevž: Deželna deska za Kranjsko. V: *Arhivi* 16 (1993), št. 1–2, str. 95–98.

Mihelič, Darja: Po sledeh evropskega denarja prve polovice 16. stoletja, V: *Zgodovinski časopis* 69 (2015), št. 3–4, str. 290–323.

Nared, Andrej: *Dežela - knez - stanovi. Oblikovanje kranjskih deželnih stanov in zborov do leta 1518.* Ljubljana: Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, Arhiv Republike Slovenije, 2009.

Nared, Andrej: Privilegijsko pravo grofije v Marki in Metliki. V: *Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 58 (2010), št. 3, str. 515–530.

Ogrin, Rafael: Nekaj o neposrednih davkih v XVI., XVII. in XVIII. stoletju. Kratek prispevek k zgodovini davkov na Kranjskem. V: *Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino* 6 (1958), št. 1, str. 35–38.

Polec, Janko: Svobodniki na Kranjskem. Les colons sans charge. V: *Glasnik muzejskega društva za Slovenijo. Bulletin de l'Association du Musée de Slovénie.* Letnik XVII, zvezek (cahier) 1–4. Ljubljana, 1936, str. 5–142.

Preinfalk, Miha: *Auerspergi, Po sledeh mogočnega tura.* Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, Ljubljana: 2005.

Simoniti, Vasko: *Vojaška organizacija na Slovenskem v 16. stoletju.* Ljubljana: Slovenska matica, 1991.

Slana, Lidija: *Brdo pri Kranju.* Ljubljana: Mladinska knjiga, 2009.

Slana, Lidija: Gradovi na območju Semiča. V: *Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 58 (2010), št. 3, str. 575–592.

Slana, Lidija: Lichtenbergi na Tuštanju. V: *Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 57 (2009), št. 2, str. 171–200.

Smole, Majda: *Graščine na nekdanjem Kranjskem*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1982.

Triglav, Joc: Geodetsko-katastrski fondi Arhiva Republike Slovenije. V: *Geodetski vestnik* 53 (2009), št. 2, str. 347–361.

Vilfan, Sergej: *Pravna zgodovina Slovencev. Od naselitve do zloma stare Jugoslavije*. Ponatis 1. izdaje iz leta 1961. Ljubljana: Slovenska matica, 1996.

Vilfan, Sergej: *Uvod v pravno zgodovino*. Ponatis druge izdaje. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, 2007.

Vilfan, Sergej: Zemljiška gospodstva. V: *Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev. Zgodovina agrarnih panog II* (ur. Pavle Blaznik, Bogo Grafenauer, Sergij Vilfan) Ljubljana: SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa 1980, str. 75–239.

Weiss, Janez: *Semič in Semenič. Plemiški rodbini Metliškega. 14. – 18. stoletje*. Nobilitas Metlicensis 1. Semič: Občina, 2016.

SUMMARY

THE PROPERTY BOOK FOR CARNIOLA NOBLE FAMILY SEMENIČ IN THE PROPERTY BOOK

In the Archives of the Republic of Slovenia a fond named »Imenjska knjiga za Kranjsko« (Property book for Carniola (SI AS 173 1539-1871) which contains almost complete collection of property books with entries of the properties of the estates of the realm and the properties of free tenants in the former Duchy of Carniola and later a crownland can be found.

The value of the property was expressed with the property income or feudal estate income expressed in monetary form, especially income relating to payments in money and contributions in kind.

As early as the 15th century, the main purpose of the evaluation of property of provincials was determining contributions for military defence of the country, and later on also an obligation to pay an extraordinary provincial tax endorsed by provincial assembly for general defence of the province and the administrative and personal needs of provincial prince. Until Maria Theresa introduced reforms, only the tributes of serfs were included in the basis of taxation because nobles were on the basis of verified privileges from the 14th century exempt from taxes due to military service. With the implementation of mercenary military and rising absolutist might of monarch, this privilege of nobility moved into the background and thus they too had to pay taxes from the income of manor house with its infrastructure from the middle of the 18th century. This change is evident in the composition of property books pre- and post-tax rectification (1748-1758). Prior to tax rectification, there were seven property books where taxable persons were arranged under the provincial estates hierarchy. Prelates are at the top, followed by the lower clergy, brotherhoods and hospitals, nobility, towns, squares, and free tenants. A property owner was responsible for entering property income, consequently numerous irregularities occurred or entries were even suspended. The discipline of entering properties increased with the establishment of property books after tax rectification, in particular due to greater control, implementation of special cadastre, and particularly due to the land board. Dominical and rustic land were shown separately and were also taxed separately. After tax rectification, there were twenty property books

left, eighteen were preserved and allocated to three counties in Carniola. The property book was still useful in the 18th and 19th centuries while transferring data on properties to the land board, but lost all meaning and was abolished upon the implementation of the land register in 1871.

Semenič noble family who lived in White Carniola (Bela krajina) since the 14th century, in Lower Carniola from the 16th century, and died out in the 18th century, appeared in the first six property books, and in another one after tax rectification.

Modern history views researching property owners and their property incomes as valuable in particular due to an overview of their material standing and numerous genealogical data which may help in researching certain noble family or family of free tenants by simultaneously using other sources.